

Problem siromaštva u hrvatskom društvu

Ergović, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Tourism and Rural Development in Pozega / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:277:499765>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[FTRR Repository - Repository of Faculty Tourism and Rural Development Pozega](#)

**FAKULTET TURIZMA I RURALNOG
RAZVOJA U POŽEGI**

IVONA ERGOVIĆ, 0253053394

PROBLEM SIROMAŠTVA U HRVATSKOM DRUŠTVU

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2024. godine

FAKULTET TURIZMA I RURALNOG
RAZVOJA U POŽEGI

PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO

PROBLEM SIROMAŠTVA U HRVATSKOM DRUŠTVU

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA SOCIOLOGIJA

MENTOR: doc. dr. sc. Barbara Pisker

STUDENT: Ivona Ergović

JMBAG studenta: 0253053394

Požega, 2024. godine

SAŽETAK

Siromaštvo predstavlja dugotrajan izazov u Republici Hrvatskoj, a analiza stopa siromaštva tijekom proteklih 7 godina ukazuje na pogoršanje situacije, posebno u novom desetljeću. Početkom 21. stoljeća, Hrvatska je bila u povoljnijem položaju, ali ulazak u novu dekadu donosi veće stope rizika od siromaštva. Najugroženije skupine su umirovljenici, nezaposlene osobe i osobe starije od 65 godina. Izazovi izlaska iz siromaštva u Hrvatskoj su značajni, a prilike za poboljšanje ekonomske situacije javljaju se rijetko. Važno je istaknuti da je siromaštvo često koncentrirano na istoku zemlje, područjima koja su pogođena ratom iz 90-ih, te u ruralnim dijelovima. Ulaskom u Europsku uniju, Hrvatska je prihvatila ciljeve Europske unije za 2030. godinu, s namjerom smanjenja siromaštva na svojem području. Međutim, ostaje izazovno ostvariti te ciljeve, a nužno je provoditi mjere usmjerene na poboljšanje ekonomske stabilnosti, posebice u najugroženijim skupinama stanovništva i regijama.

Ključne riječi: Republika Hrvatska, intenzitet rada, siromaštvo, stopa rizika od siromaštva.

SUMMARY

Poverty represents a persistent challenge in the Republic of Croatia, and an analysis of poverty rates over the past 7 years indicates a worsening situation, especially in the new decade. At the beginning of the 21st century, Croatia was in a more favorable position, but entering the new decade brings higher risks of poverty. The most vulnerable groups are retirees, unemployed individuals, and those aged 65 and above. The challenges of escaping poverty in Croatia are significant, and opportunities for improving the economic situation arise rarely. It is important to note that poverty is often concentrated in the eastern parts of the country, areas affected by the 1990s war, and rural areas. Upon entering the European Union, Croatia accepted the European Union's goals for 2030, with the intention of reducing poverty within its territory. However, achieving these goals remains challenging, and it is necessary to implement measures aimed at improving economic stability, especially in the most vulnerable population groups and regions.

Keywords: Croatia, work intensity, poverty, poverty risk rate.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM I VRSTE SIROMAŠTVA	2
2.1. Pojam siromaštva	2
2.2. Vrste siromaštva.....	3
2.2.1. Dohodovno i nedohodovno siromaštvo	3
2.2.2. Apsolutno i relativno siromaštvo.....	3
2.2.3. Ekstremno siromaštvo	4
2.2.4. Generacijsko siromaštvo.....	4
2.2.5. Situacijsko siromaštvo	5
2.2.6. Ruralno i urbano siromaštvo.....	5
3. POVIJESNI PREGLED POJAVNOSTI SIROMAŠTVA, UZROCI I POKAZATELJI SIROMAŠTVA	7
3.1 Povijesni pregled pojavnosti siromaštva.....	7
3.1.1. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj 90-e godine i ratno razdoblje	7
3.1.2. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj ranih 2000-ih	8
3.1.3 Siromaštvo u Republici Hrvatskoj ulaskom u Europsku uniju.....	9
3.1.4. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj u kasnijem periodu	9
3.2. Uzroci siromaštva	10
3.3. Pokazatelji siromaštva.....	11
4. LONGITUDINALNA ANALIZA SIROMAŠTVA U HRVATSKOM DRUŠTVU	12
4.1. Stopa rizika od siromaštva	14
4.2. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti	15
4.3. Stopa teške materijalne deprivacije	15
4.4. Osobe koje žive u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada.....	17
4.5. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva.....	19
4.6. Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja.....	22
4.7. Stopa rizika od siromaštva prema spolu i dobi	25
5. ZAKLJUČAK	30
6. LITERATURA.....	32
7. POPIS GRAFOVA.....	34

1. UVOD

U ovom završnom radu tema je problem siromaštva u hrvatskom društvu. Pri obradi teme završnog rada koristit će se različita stručna i znanstvena literatura te relevantni izvori prikupljeni putem dostupnih internetskih stranica. Cilj rada je istražiti kako siromaštvo utječe na društvo te istražiti problem siromaštva u Hrvatskoj putem pokazatelja Državnog zavoda za statistiku u longitudinalnoj perspektivi. Također, u radu se opisuju i analiziraju uzroci koji su doveli do navedenog problema. Najveći problem današnjice je upravo siromaštvo, stoga se ono javlja i u hrvatskom društvu. Siromaštvo je kompleksna društvena pojava koja obuhvaća različite aspekte ljudskog života. Uz pojam nedostatka resursa za osnovne životne potrebe ono se još veže uz mnoge druge pojmove kao što su školovanje, nedostatak pristupa socijalnim uslugama, zdravstvenoj skrbi te još mnoštvo drugih faktora. Iako se Hrvatska smatra razvijenom zemljom, još uvijek postoji značajan broj ljudi koji žive u siromaštvu. Nezaposlenost je jedan od faktora koji doprinosi siromaštvu. Periodi gospodarske recesije, kao i strukturalne promjene u industriji, mogu utjecati za zaposlenost i pridonijeti povećanju siromaštva. Hrvatska kao i mnoge europske zemlje, suočava se s izazovom starenja stanovništva. Stariji pojedinci često su izloženi većem riziku od siromaštva, posebno ako nemaju adekvatne mirovine ili socijalnu podršku. Nedostatak obrazovanja može ograničiti pristup zapošljavanju i stvaranju prilika za ekonomski napredak. U Hrvatskoj o ozbiljnosti problema kao što je siromaštvo svjedoče brojni statistički podaci te istraživanja koja su poduzeta od strane međunarodnih i nacionalnih organizacija, a isti ti podaci koji su dani govore o daljnjem nastavku siromaštva kao problema i u budućnosti.

U prvom dijelu završnog rada obradit će se siromaštvo sa teorijskog stajališta, odnosno pojam te vrste siromaštva, dok će se u drugom dijelu prikazati najbitniji pregled povijesti siromaštva u Republici Hrvatskoj te uzroci i pokazatelji siromaštva. U trećem dijelu analiziraju se pokazatelji siromaštva u hrvatskom društvu te longitudinalna analiza siromaštva u društvu Republike Hrvatske, odnosno pružiti će se detaljan prikaz usporedbe siromaštva u hrvatskom društvu, kao i grafički prikazi stope rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva, stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva, stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja, stopa rizika od siromaštva prema spolu i dobi. Analizirajući problem siromaštva u Hrvatskoj, istraživanje se oslanja na stručnu literaturu i statističke podatke. Siromaštvo, složena pojava, zahtijeva sustavni pristup u rješavanju uzroka i posljedica, istaknuto je u ovom radu.

2. POJAM I VRSTE SIROMAŠTVA

2.1. Pojam siromaštva

„Siromaštvo je stanje u kojem pojedinac ili zajednica pati od nedostatka osnovnih resursa potrebnih za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Ova situacija uključuje nedostatak novca, hrane, odgovarajućeg smještaja, odjeće i drugih osnovnih potrepština. Siromaštvo može imati ozbiljne posljedice na fizičko zdravlje, obrazovanje, socijalno uključivanje i općenito kvalitetu života“ (Habuš, 2020).

Prema istraživanju Scottish Poverty Information Unit (BBC, 2005), siromaštvo je definirano kao situacija u kojoj pojedinci nemaju dovoljno financijskih sredstava kako bi zadovoljili svoje osnovne materijalne potrebe. Osim toga, ti pojedinci često su isključeni iz uobičajenih aktivnosti društva, koje nisu obuhvaćene klasičnom definicijom siromaštva. Ovaj pristup naglašava da siromaštvo nije samo nedostatak osnovnih životnih potrepština, već obuhvaća i socijalnu isključenost iz šireg društva. Stoga se ističe da osobe koje možda nisu klasificirane kao siromašne prema tradicionalnim standardima ipak mogu patiti od siromaštva ako im nedostaju resursi za sudjelovanje u uobičajenim društvenim aktivnostima.

Siromaštvo se može manifestirati na različite načine, uključujući ograničen ili potpun nedostatak prihoda i resursa potrebnih za osiguranje održivog života. Također, može se očitovati kroz loše zdravlje, nedostatak pristupa obrazovanju, glad i nedostatak prehrane, povećanu smrtnost, neprijateljsko ili nesigurno okruženje, društvenu diskriminaciju i izolaciju te različite druge poteškoće. Važno je shvatiti da siromaštvo nije samo pitanje novčanih sredstava, već se pojavljuje u širokom rasponu nedostataka i izazova koji značajno utječu na kvalitetu života pojedinca ili zajednice. Naglašavanje je postavljeno da problem nije u nedostatku hrane i drugih materijalnih dobara zbog nemogućnosti proizvodnje, već je ključni problem u neravnomjernoj raspodjeli dobara. Šundalić ističe da se problem raspodjele dobara odvija na dva nivoa: globalnom i lokalnom. Na globalnom nivou, problem je povezan s podjelom svijeta na bogate („Prvi svijet“) i siromašne („Treći svijet“) zemlje. Na lokalnom nivou, problem se odnosi na raspodjelu bogatstva unutar slojeva društva i unutar određenih država, uključujući podjelu na bogate i siromašne klase te bogate i siromašne slojeve.

U konačnici, (Šundalić, 2011) naglašava da je siromaštvo globalni problem koji uvijek ostaje relevantan, bez obzira na klasu ili sloj društva o kojem se radi. Razlike između bogatih i siromašnih odražavaju se na mnogo razina, oblikujući društvenu strukturu i životne uvjete

pojedinaca. Te razlike su evidentne na ekonomskom, obrazovnom, zdravstvenom, kulturnom i socijalnom planu, a te iste razlike često rezultiraju nejednakostima u društvu (Šundalić, 2011).

2.2. Vrste siromaštva

2.2.1. Dohodovno i nedohodovno siromaštvo

Siromaštvo može biti kategorizirano kao dohodovno i nedohodovno. Dohodovno siromaštvo se odnosi na nedostatak financijskih sredstava za zadovoljenje osnovnih životnih potreba. S druge strane, nedohodovno siromaštvo obuhvaća šire aspekte života, često povezane s obrazovanjem, zdravljem i slično. Pojam siromaštva primjenjuje se na osobu čiji prihod nije dovoljan za pokrivanje osnovnih potreba nužnih za pristojan život. Važno je istaknuti da se s vremenom definicija osnovnih potreba mijenja sukladno društvenim vrijednostima, normama i razinom društvenog razvoja. To znači da se standardi za određivanje siromaštva prilagođavaju društvenim promjenama, kako navodi izvješće Svjetske banke (World Bank, 2000). Osim financijskog aspekta, siromaštvo se stoga promatra i kroz prizmu drugih važnih životnih čimbenika kako bi se stekla cjelovita slika nedostatka resursa i potreba koje treba zadovoljiti za dostojan život (Bejaković, 2004: 75-98).

2.2.2. Apsolutno i relativno siromaštvo

Apsolutno siromaštvo opisuje potpuni nedostatak osnovnih životnih potreba koje su bitne za preživljavanje, dok se relativno siromaštvo koncentrira na društvene i ekonomske razlike unutar zajednice. Apsolutno siromaštvo postavlja minimalne standarde nužne za preživljavanje, uključujući pristup hrani, vodi, odjeći, smještaju i zdravstvenoj skrbi. Osoba ili obitelj smatraju se apsolutno siromašnima ako im nedostaju sredstva za zadovoljenje tih osnovnih potreba. Prema Šundaliću siromaštvo na rubu opstanka definira se apsolutno siromaštvo. Ono se mjeri najčešće tako da se odredi cijena osnovnih stvari za život kao što su količina i kakvoća hrane, odjeća i stan. Prema suvremenijim pristupima trebale bi se dodati i potrebe poput zdravstvene zaštite, sigurnosti, obrazovanja. Relativno siromaštvo se odnosi na situaciju u kojoj pojedinac ili kućanstvo ima niži životni standard u usporedbi s većinom društva u kojem žive. Ovaj pristup siromaštvu ne fokusira se apsolutno na nedostatak osnovnih potreba, već na društvenu dinamiku i ekonomske nejednakosti unutar zajednice. Ova forma siromaštva usmjerena je na relativne razlike u prihodima, standardima života i pristupu resursima unutar društva. Osoba može biti smatrana relativno siromašnom čak i ako zadovoljava osnovne životne

potrebe, ali ima niži standard u odnosu na većinu društva. Razina relativnog siromaštva ovisi o socioekonomskom kontekstu u kojem se nalazi pojedinac. Ono što se smatra prihvatljivim životnim standardom u jednom društvu može biti smatrano siromaštvom u drugom, ovisno o općim uvjetima i očekivanjima. Relativno siromaštvo uključuje i društvenu percepciju. Osjećaj siromaštva može proizaći iz usporedbe s bogatijim slojevima društva, što može dovesti do osjećaja izolacije, nejednakosti i društvene isključenosti. Relativno siromaštvo često označava blaže oblike siromaštva, odnosno standard dovoljan za podmirenje osnovnih životnih potreba, ali još uvijek znatno niži od onoga većine građana u društvu. Nejednakost i u bogatstvu ili dohotku uzimaju se kao pokazatelj relativnoga siromaštva (Repozitorij, Barišić, 2020).

2.2.3. Ekstremno siromaštvo

Izraz "ekstremno siromaštvo" ili "krajnje siromaštvo" opisuje situaciju duboke oskudice i potpune nedostatnosti. Ova klasifikacija označava najteži oblik siromaštva. Prema definiciji Svjetske banke za 2020. godinu, osobe koje spadaju u ovu kategoriju imaju dnevni prihod manji od međunarodnog praga, koji iznosi 1.90 dolara dnevno. Nigerija se navodi kao država s najvećim brojem stanovnika u ekstremnom siromaštvu, ukupno 86 milijuna. Osobe obuhvaćene ovom skupinom suočavaju se s vrlo teškim životnim uvjetima i imaju ograničene izgleda za daljnje poboljšanje kako bi stvorile bolji i kvalitetniji život. U ovoj kategoriji često se nalaze beskućnici i pojedinci koji se jedva snažno preživljavaju. Ekstremno siromaštvo nije samo pitanje nedostatka materijalnih dobara; ono također implicira nedostatak pristupa osnovnim potrebama poput hrane, vode, smještaja, zdravstvene skrbi i obrazovanja. Osobe koje pate od ekstremnog siromaštva često se suočavaju s izazovima preživljavanja, a izlaz iz ove situacije zahtijeva sustavne napore kako bi se poboljšali uvjeti života i pružile prilike za ekonomski rast i razvoj (Bradshaw, Movshuk, 2019)

2.2.4. Generacijsko siromaštvo

Generacijsko siromaštvo nastaje kada najmanje dvije generacije u istoj obitelji žive u nekom obliku siromaštva. Osobe pogođene ovom vrstom siromaštva često nemaju dovoljno resursa ili prilika da izađu iz ovakve situacije. Ključne potrebe koje im nedostaju uključuju mogućnosti poput zaposlenja, obrazovanja ili boljeg stanovanja. Kada se siromaštvo prenosi s koljena na koljeno unutar obitelji, izlazak iz takve situacije postaje sve teži izazov. Nedostatak pristupa temeljnim resursima često ograničava razvojne mogućnosti pojedinaca, stvarajući

začarani krug siromaštva koji se održava kroz generacije. Rješavanje generacijskog siromaštva zahtijeva sustavne napore kako bi se pružile prilike za ekonomsku mobilnost i poboljšale životne okolnosti. To uključuje mjere koje potiču obrazovanje, zapošljavanje, socijalnu podršku i druge intervencije koje mogu pridonijeti prekidu lanca siromaštva unutar obitelji (Carter, 2019).

2.2.5. Situacijsko siromaštvo

Privremeno ili situacijsko siromaštvo podložno je brzim i neočekivanim promjenama u životu pojedinaca ili čitavih društava. Ova forma siromaštva može se javiti iz različitih razloga, kao što su razvod, iznenadni zdravstveni problemi ili nepredviđeni događaji poput prirodnih katastrofa ili ratova. Bitno je napomenuti da ovo siromaštvo obično nije trajno stanje za većinu osoba koje se nađu u takvoj situaciji, te postoji mogućnost da se iz nje izvuku nakon određenog vremena. Rješavanje privremenog siromaštva često zahtijeva brze i prilagodljive intervencije kako bi se podržale osobe ili zajednice koje su izložene ovim neočekivanim i teškim okolnostima. To može uključivati pružanje privremene financijske pomoći, psihološke podrške ili resursa koji pomažu prevladati izazove uzrokovane privremenim siromaštvom. Bitno je prepoznati da privremeno siromaštvo može utjecati na ljude različitih socioekonomskih pozadina i da je podrška u ovakvim situacijama ključna za ponovno uspostavljanje stabilnosti i mogućnost izlaska iz siromaštva (Đurić, Vukoje i Miljatić, 2021: 611-614).

2.2.6. Ruralno i urbano siromaštvo

Ruralno i urbano siromaštvo razlikuju se, ali su međusobno povezani. Na ruralnim područjima često nedostaje visokokvalitetno obrazovanje, pristup zdravstvenoj zaštiti i drugi čimbenici koji su ključni za poboljšanje svakodnevnog životnog standarda. Ova situacija može rezultirati selidbom nezaposlenih i siromašnih ljudi u gradove gdje se često pružaju veće prilike. Ovaj migracijski tok često dovodi do porasta urbanog siromaštva. U ruralnim područjima ljudi su često skloniji siromaštvu nego u urbanim područjima zbog ograničenih mogućnosti i resursa. Za unaprjeđenje ruralnih prostora, važno je investirati u poboljšanje infrastrukture, povećati mobilnost stanovništva te omogućiti bolji pristup poljoprivrednim proizvodima. Pritom treba posebno obratiti pažnju na razvoj telekomunikacija, pružanje zdravstvene skrbi i stvaranje zapošljavanja, jer bi to znatno povećalo prilike za napredovanje stanovništva na ruralnim područjima. Poboljšanja u ovim sektorima mogu doprinijeti smanjenju siromaštva i potaknuti

održivi razvoj ruralnih zajednica. Primjeri zemalja koje su uspješno revitalizirale ruralna područja i postigle značajno smanjenje siromaštva naglašavaju važnost cjelovitog pristupa koji uključuje infrastrukturna poboljšanja, podršku poljoprivredi i prilagodbu socijalnih usluga potrebama zajednice (Đurić, Vukoje i Miljatović, 2021: 614-618).

3. POVIJESNI PREGLED POJAVNOSTI SIROMAŠTVA, UZROCI I POKAZATELJI SIROMAŠTVA

3.1 Povijesni pregled pojavnosti siromaštva

Tijekom cijele povijesti čovječanstva, siromaštvo je bilo prisutno, a oblici i opsezi ovog problema mijenjali su se kroz različita razdoblja i društvene kontekste. U različitim društvima i vremenima, definicije, uzroci i razine siromaštva značajno su varirali. U primitivnim društvima, ljudi su se suočavali s izazovima siromaštva zbog ograničenih resursa, nedostatka hrane, skloništa i drugih osnovnih potreba. Civilizacije kroz povijest suočavale su se s pitanjima siromaštva, bilo da su uzroci bili povezani s prirodnim katastrofama, ratovima, ekonomskim sustavima ili drugim društvenim faktorima. Industrijska revolucija u 18. i 19. stoljeću promijenila je dinamiku siromaštva. Iako je donijela ekonomski napredak, istovremeno je stvorila nove oblike nejednakosti i siromaštva među radnicima, posebno u uvjetima slabo plaćenog rada i loših radničkih uvjeta. U suvremenom kontekstu, siromaštvo predstavlja globalni problem koji se manifestira na različite načine diljem svijeta. (Škopac, 2021).

3.1.1. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj 90-e godine i ratno razdoblje

Raspad bivše Jugoslavije i Domovinski rat koji je uslijedio imali su katastrofalne posljedice po gospodarstvo i društvo Hrvatske. Tokom Domovinskog rata, Hrvatska je pretrpjela značajna ratna razaranja, posebno u područjima koja su bila izložena intenzivnim sukobima. Mnoga su naselja bila uništena ili teško oštećena, što je dovelo do gubitka domova i infrastrukture te stvaranja velikog broja izbjeglica i interno raseljenih osoba. Ratno stanje je uzrokovalo prekid proizvodnje i poslovanja u mnogim dijelovima zemlje. Tvornice su zatvarane, poljoprivredna proizvodnja je smanjena, a turizam, koji je bio važna grana ekonomije, također je pretrpio teške udarce. Gubitak radnih mjesta bio je posljedica i mobilizacije ljudi u vojsku, kao i izbjeglištva koje je onemogućilo mnoge da zadrže svoja radna mjesta. Rat i ratna razaranja doveli su do pada BDP-a i općeg gospodarskog sloma. Hiperinflacija je povećala troškove života, dok su ekonomske sankcije koje su nametnule međunarodne zajednice dodatno pogoršale ekonomsku situaciju. Nedostatak osnovnih potrepština postao je čest, a mnogi su se borili za preživljavanje. Tijekom rata, Hrvatska je bila suočena s masovnim valovima izbjeglica iz ratom pogođenih područja, kao i s internim raseljenicima. Ova kriza izbjeglica stvorila je dodatni teret za ionako osiromašeno društvo,

povećavajući potrebe za humanitarnom pomoći i socijalnom zaštitom. Sve ove faktore kombinirano s gubitkom infrastrukture, poremećajem tržišta rada i općom nesigurnošću rezultirali su dramatičnim porastom siromaštva u Hrvatskoj tijekom ratnih godina i neposredno nakon njih. Ovi problemi ostavili su duboke ožiljke na društvu i gospodarstvu Hrvatske, čiji se utjecaj osjeća i danas (Malenica, 2011: 65-81).

3.1.2. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj ranih 2000-ih

U početku 2000-ih, Hrvatska je proživljavala razdoblje tranzicije iz planske ekonomije, koja je prevladavala u razdoblju bivše Jugoslavije, prema tržišnoj ekonomiji. Ovaj proces tranzicije, iako nužan za integraciju u europske i svjetske ekonomske tokove, donio je sa sobom niz izazova i nejednakosti u društvu, što je pridonijelo povećanju siromaštva. Jedan od najizraženijih problema bio je porast nezaposlenosti. S obzirom na to da su mnoga prethodno državna poduzeća restrukturirana ili privatizirana, brojni radnici su ostali bez posla. Osim toga, tržište rada nije bilo dovoljno fleksibilno ili prilagođeno novim zahtjevima tržišne ekonomije, što je otežalo zapošljavanje. Proces privatizacije i tranzicije često je rezultirao koncentracijom bogatstva u rukama manjeg broja ljudi. Veliki broj ljudi nije imao pristup kapitalu ili mogućnosti za pokretanje vlastitih poslova, što je pridonijelo rastu nejednakosti u društvu. Smanjenje uloge države u gospodarstvu i socijalnoj zaštiti dovelo je do smanjenja socijalnih mreža i sigurnosnih mreža za najranjivije skupine stanovništva. Mnoge obitelji nisu imale adekvatnu podršku ili pristup socijalnim programima, što je rezultiralo povećanim rizikom od siromaštva. Mnogi pojedinci i obitelji suočavali su se s teškoćama u prilagodbi na nove uvjete tržišne ekonomije. Nedostatak obrazovanja ili vještina koje su tražene na tržištu rada, kao i nedostatak pristupa kapitalu ili podršci za pokretanje vlastitih poslova, često su bili prepreke u izlasku iz siromaštva. Ove promjene i izazovi rezultirali su porastom siromaštva u Hrvatskoj tijekom tog razdoblja, pri čemu su brojne obitelji pale u siromaštvo zbog gubitka poslova ili nedostatka mogućnosti za ekonomsku mobilnost. Ovi problemi ukazuju na potrebu za adekvatnim socijalnim politikama i podrškom tranzicijskim procesima kako bi se smanjile nejednakosti i osiguralo održivo ekonomsko i društveno razvojno okruženje (Vojnić, 2003: 621-650).

3.1.3 Siromaštvo u Republici Hrvatskoj ulaskom u Europsku uniju

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine, postojala su očekivanja da će se otvoriti nove prilike za gospodarski rast i razvoj, te da će se smanjiti siromaštvo u zemlji. Međutim, stvarnost nije bila tako jednostavna. Članstvo u EU-u pružilo je Hrvatskoj pristup jedinstvenom tržištu EU-a, fondovima i programima EU-a te većoj integraciji u europske ekonomske i političke strukture. Očekivalo se da će to potaknuti investicije, otvoriti nova tržišta i poboljšati konkurentnost hrvatskog gospodarstva. Međutim, ulazak u EU dogodio se u kontekstu opće ekonomske krize koja je pogodila Europu nakon financijske krize 2008. godine. To je imalo negativan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo, koje je već bilo ranjivo zbog prethodnih ekonomskih problema i tranzicijskih izazova. Pad potražnje, smanjenje investicija i ograničena financijska sredstva iz EU fondova utjecali su na gospodarski rast i razvoj zemlje. Ekonomska kriza i spor gospodarski oporavak rezultirali su povećanom nezaposlenošću i pogoršanjem siromaštva u Hrvatskoj. Mnogi ljudi su izgubili radna mjesta ili su se suočili s nesigurnošću na tržištu rada. Teškoće u pronalaženju posla ili loši uvjeti rada doveli su do povećanja broja obitelji koje su pale u siromaštvo. Osim utjecaja ekonomske krize, Hrvatska se suočavala s brojnim strukturnim izazovima kao što su korupcija, birokracija, nedostatak infrastrukture i demografski problemi. Ti faktori su dodatno otežali napore za postizanje održivog gospodarskog rasta i smanjenje siromaštva. Iako je članstvo u EU-u donijelo određene prednosti i potencijalne mogućnosti za Hrvatsku, zemlja se i dalje suočava s brojnim izazovima u borbi protiv siromaštva i ostvarivanju održivog gospodarskog razvoja (Eurostat, 2020).

3.1.4. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj u kasnijem periodu

Nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, zemlja se suočila s nizom izazova u borbi protiv siromaštva, od kojih su mnogi proizlazili iz strukturnih problema koji su postojali i prije pristupanja EU-u. Iako je Hrvatska postala dio jedinstvenog tržišta EU-a, nejednakost u raspodjeli bogatstva ostala je izražena. Velika koncentracija bogatstva kod nekoliko najbogatijih slojeva društva rezultirala je siromaštvom ili socijalnom isključenošću većeg dijela populacije. Nezaposlenost je ostala jedan od ključnih problema nakon ulaska u EU, pri čemu su mladi bili posebno pogođeni. Mladi su se suočavali s teškoćama u pronalaženju stabilnih poslova koji nude pristojne uvjete i mogućnosti napredovanja. Javni sektor u Hrvatskoj suočavao se s brojnim izazovima, uključujući korupciju, neučinkovitost i nedostatak transparentnosti. Ovi problemi ograničavali su učinkovitost socijalnih programa i drugih

inicijativa usmjerenih na smanjenje siromaštva. Iseljavanje mladih i srednjih generacija predstavljalo je ozbiljan demografski izazov. Odlazak radno sposobnog stanovništva iz zemlje smanjivao je radnu snagu i ograničavao potencijalni gospodarski rast. Vlade su poduzimale različite mjere kako bi se borile protiv siromaštva, uključujući socijalne programe kao što su novčane pomoći i subvencije za najugroženije skupine, obrazovne inicijative za poboljšanje zapošljivosti, poticanje zapošljavanja kroz poticaje poslodavcima te razvoj ruralnih područja radi stvaranja novih mogućnosti za život i rad. Međutim, problem siromaštva ostaje važan izazov za hrvatsko društvo, zahtijevajući sustavan pristup i dugoročne strategije kako bi se riješio (Šućur, 2012: 607-629).

3.2. Uzroci siromaštva

Siromaštvo je rezultat mnogih faktora, često proizlazeći iz kompleksne međusobne povezanosti različitih čimbenika. Uzroci siromaštva mogu varirati među pojedincima, zajednicama, regijama i državama, no neki opći uzroci obuhvaćaju nezaposlenost, niske plaće ili neadekvatne prihode u odnosu na troškove života što dovodi do financijskih teškoća i siromaštva, ograničen pristup kvalitetnim poslovima i prilikama za napredovanje zbog nedostatka obrazovanja, visoki troškovi zdravstvene zaštite te nedostatak pristupa osnovnoj zdravstvenoj skrbi, nejednaka raspodjela bogatstva i pristupa resursima. Također, strukturalni problemi u društvu, poput korupcije, političke nestabilnosti, nedostatka infrastrukture i nepravednih ekonomskih politika, mogu potaknuti sistemsko siromaštvo. Ekstremni klimatski uvjeti u nekim regijama, kao što su suše ili poplave, mogu uništiti usjeve i oduzeti osnovne izvore prihoda, dodatno produbljujući siromaštvo. Siromaštvo je često prisutno i u područjima pogođenima ratovima i sukobima, gdje se suočavaju s razaranjem infrastrukture, raseljavanjem stanovništva i gubitkom izvora prihoda. Migracije stanovništva zbog ekonomskih, političkih ili klimatskih razloga mogu dovesti do siromaštva, posebno ako migranti ne uspiju pronaći stabilne izvore prihoda u novom okruženju, dok su zemlje koje su prekomjerno ovisne o određenim resursima, poput sirovina, često podložne fluktuacijama na tržištu, što može rezultirati siromaštvom ako cijene tih resursa padnu (Novokmet, 2018).

3.3. Pokazatelji siromaštva

Iz evidencije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske uzeti su podaci za identificiranje pokazatelj siromaštva. Izdvajaju se:

- stopa rizika od siromaštva – minimalni dohodak koji je potreban da se zadovolje osnovne životne potrebe određenog kućanstva;
- osobe u riziku od socijalne isključenosti ili siromaštva – osobe koje žive u kućanstvima gdje je stupanj zaposlenja nizak te osobe koje su u riziku od siromaštva
- stopa teške materijalne deprivacije – postotak onih osoba koje žive u obiteljima koje si ne mogu priuštiti 4 od 9 stavki materijalne deprivacije;
- osobe u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada – osobe u dobi od 0 do 59 godina koje žive u kućanstvu s intenzitetom rada manjim od 0,2;
- stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera – izdvajanje socijalnih transfera iz dohotka utječe na porast postotka onih osoba koje su u riziku od siromaštva s osnovnih 20% na stopu od 31%. Ako se iz dohotka izdvoje mirovine i socijalni transferi onda stopa rizika od siromaštva iznosi 45,2%;
- stopa rizika od siromaštva određena je prema pragu rizika od siromaštva iz 2012. godine – tu se uzimaju promjene u troškovima života i izračunata je na temelju deflacioniranog praga rizika od siromaštva iz 2012. godine;
- prosjek raspoloživog dohotka po kućanstvu – je prosjek ukupnog dohotka kućanstva (Državni zavod za statistiku, 2022).

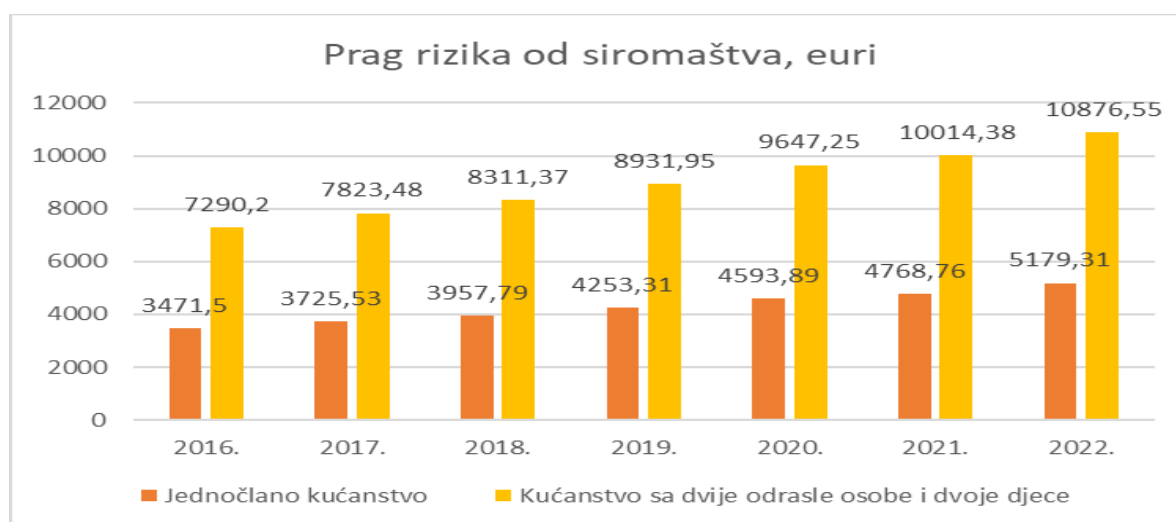
4. LONGITUDINALNA ANALIZA SIROMAŠTVA U HRVATSKOM DRUŠTVU

U Republici Hrvatskoj, indikatori siromaštva prate se putem koncepta relativnog siromaštva, što obuhvaća dohodak dostupan kućanstvu, veličinu kućanstva (broj članova) te raspodjelu dohotka unutar same populacije. Glavni instrument za prikupljanje tih podataka je Anкета o dohotku stanovnika, koja se provodi godišnje. Ova anketa temelji se na uzorku privatnih domova koji su slučajno odabrani, s izuzetkom domova za starije i nemoćne, zatvora i sličnih institucija. Stvarno stanje siromaštva u Republici Hrvatskoj prikazano je na temelju podataka prikupljenih od strane Državnog zavoda za statistiku. Prvo istraživanje siromaštva u suradnji sa Svjetskom bankom provedeno je 1998. godine. Državni zavod za statistiku dijeli indikatore na:

- Stopa rizika od siromaštva
- Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti
- Stopa teške materijalne deprivacije
- Osobe u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada
- Stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera
- Stopa rizika od siromaštva određena prema pragu rizika od siromaštva za promatranu godinu
- Prosjek raspoloživog dohotka po kućanstvu (Državni zavod za statistiku, 2022).

Grafički se nudi prikaz praga rizika od siromaštva, izraženih u eurima u promatranom razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 1: Pokazatelji siromaštva, usporedba siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine (1)

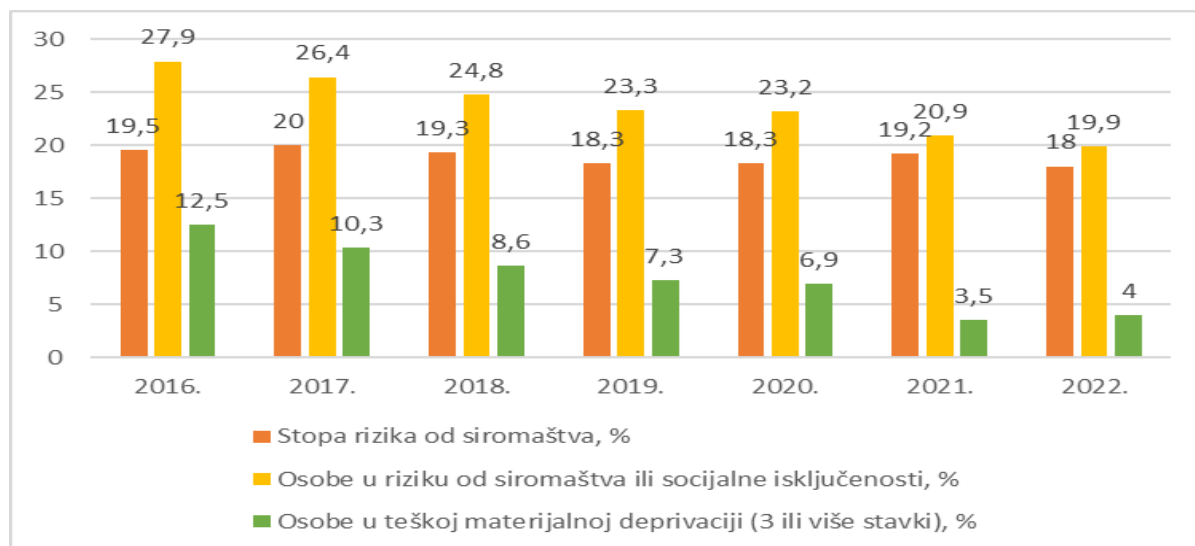

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Jednočlano kućanstvo koje ima najveći rizik od siromaštva je bilo 2016. godine te iznosilo 3471,50 eura, dok je najniži rizik imalo jednočlano kućanstvo zadnje promatrane godine, odnosno 2022., te je iznosilo 5179,31 euro. Kućanstvo sa dvije odrasle osobe i dvoje djece je imalo najveći rizik od siromaštva u 2016. godine i iznosilo je 7290,20 eura, a kućanstvo sa dvije odrasle osobe i dvoje djece koje je imalo najmanji rizik od siromaštva je također u zadnjoj promatranoj godini, 2022. te je iznosilo 10876,55 eura.

Grafikon 2. prikazuje usporedbu siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine, odnosno stopu rizika od siromaštva, osobe koje su u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti i osobe u teškoj materijalnoj deprivaciji.

Grafikon 2: Pokazatelji siromaštva, usporedba siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine (2)

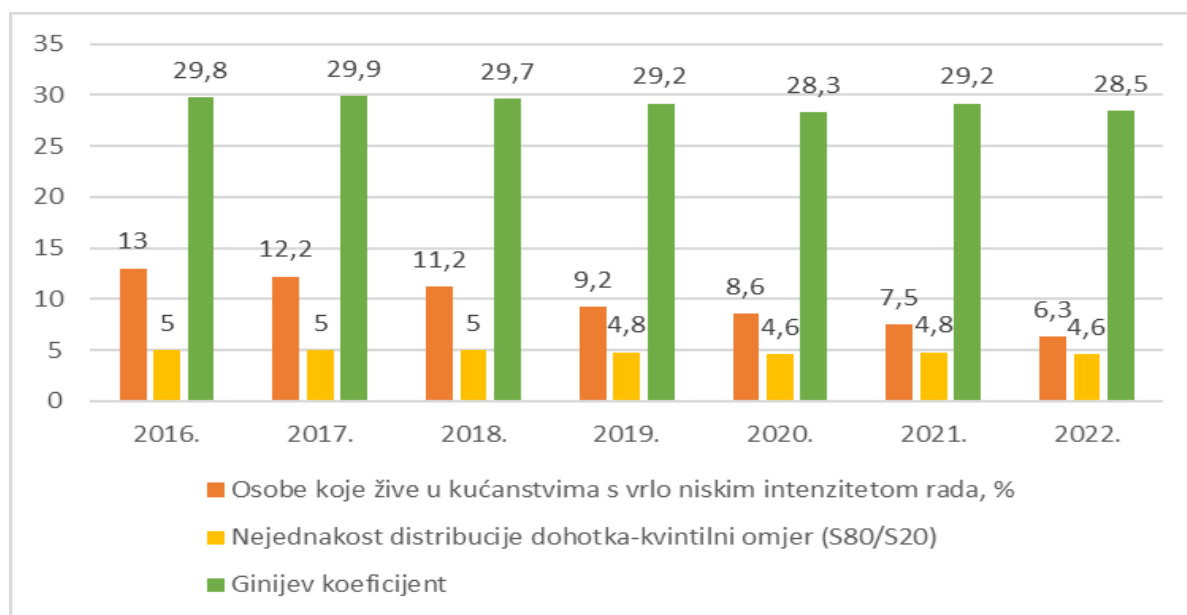

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Najveća stopa rizika od siromaštva dogodila se u 2017. godini te je iznosila 20%, dok je najmanja stopa u rizičnosti od siromaštva bila zadnja promatrana godina, odnosno 2022. Najviše osoba koje su bile u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti je bilo u 2016. godini te ih je bilo 27,9%, a najmanje u 2022. godini. U zadnjoj promatranoj godini ih je bilo 19,9%. U 2016. godini je bilo najviše osoba koje su u teškoj materijalnoj deprivaciji, a bilo ih je 12,5%, dok ih je u 2021. godini bilo najmanje, odnosno 3,5%.

Grafikon 3. nudi uvid u usporedbu siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine, odnosno usporedbu osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, nejednakost distribucije dohotka, odnosno kvintilni omjer te Ginijev koeficijent.

Grafikon 3: Pokazatelji siromaštva, usporedba siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine (3)

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Iz Grafikona 3. se može uočiti kako osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada ima najviše u 2017. godini, odnosno 29,9%, a najmanje u 2019. i 2021. godini gdje se pojavljuje 29,2%. Najveći kvintilni omjer, drugim riječima nejednakost distribucije dohotka se javlja u prve tri promatrane godine, u 2016., 2017., 2018. godini te iznosi 5%. Pozitivan trend se nastavlja do 2020. godine gdje se kvintilni omjer smanjuje te u 2019. godini iznosi 4,8%, u 2020. godini 4,6%. Nakon 2020. godine raste na 4,8% te opet pada na 4,6%. Ginijev koeficijent je najveći u 2017. godini i iznosi 29,9%, a najmanji u 2019. godini gdje se pojavljuje 29,9%.

4.1. Stopa rizika od siromaštva

Stopa rizika od siromaštva predstavlja osnovni pokazatelj siromaštva. Ona označava minimalni dohodak koji je potreban kućanstvu kako bi moglo zadovoljiti osnovne životne potrebe. Važno je naglasiti da stopa rizika od siromaštva ne prikazuje stvaran broj siromašnih, već postotak stanovnika s dohotkom ispod praga rizika od siromaštva. Taj prag je postavljen na 60% od srednje vrijednosti ekvivalentnog raspoloživog dohotka svih kućanstava.

Na temelju podataka iz Grafikona 2. primjećuje se da je stopa rizika od siromaštva bila najviša 2017. godine i iznosila je 20%, a najmanja u zadnjoj promatranoj godini, odnosno u

2022. godini te je iznosila 18,0%. Dogodio se pozitivan trend jer se smanjila stopa rizika od siromaštva.

4.2. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti

Ovaj pokazatelj obuhvaća sve one koji su izloženi riziku od siromaštva, suočeni s teškom materijalnom deprivacijom ili žive u kućanstvu s niskim intenzitetom rada. Najviša stopa rizika osoba u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti je bila 2016. godine te je iznosila 27,9%, a najniža 2022. godine te je iznosila 19,9%. Primijećen je pad broja ljudi koji su u riziku od siromaštva od čak 8%. To predstavlja pozitivan trend.

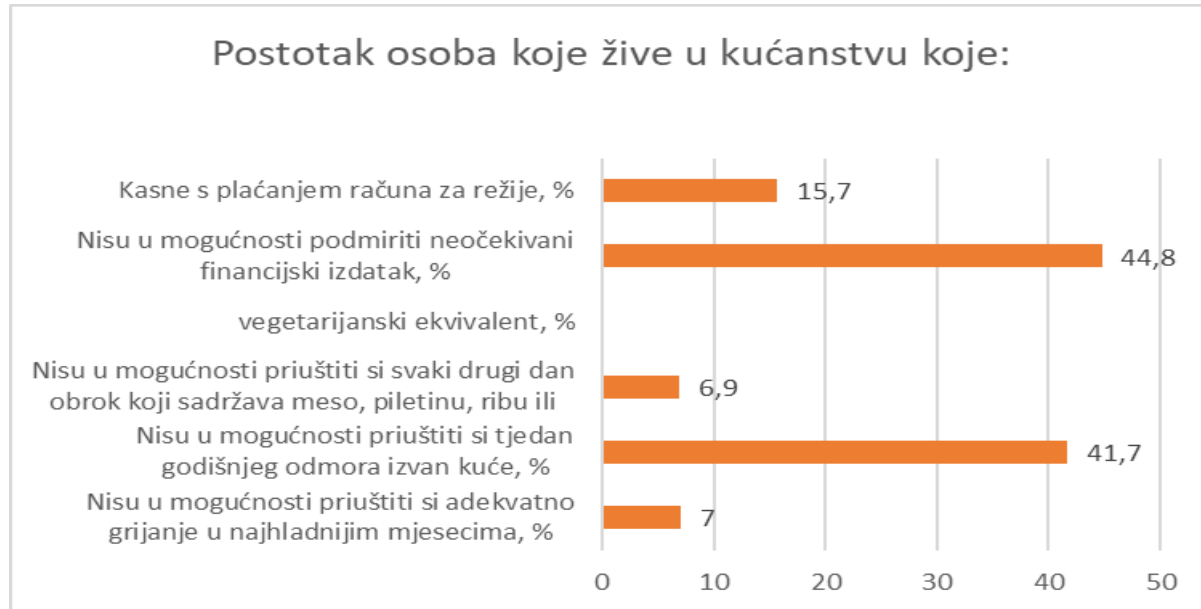
4.3. Stopa teške materijalne deprivacije

Vrijednost ove stope označava postotak osoba u kućanstvu koje si ne mogu priuštiti minimalno četiri od devet stavaka materijalne deprivacije. Najveća stopa teške materijalne deprivacije se dogodila u 2016. godini te je iznosila 12,5%, a najniža stopa je bila predzadnje promatrane godine, to jest 2021. godine i iznosila je 3,5% što znači da se dogodio pozitivan trend, odnosno smanjenje stope teške materijalne deprivacije, odnosno smanjenje uskraćivanja nečega za čime postoji potreba (na primjer, hrana), no u zadnjoj promatranoj godini, to jest 2022. pojavljuje se povećanje stope teške materijalne deprivacije i ta stopa iznosi 4%. Kućanstva koja nisu u mogućnosti priuštiti si tjedan godišnjeg odmora izvan kuće odnose se na ona kućanstva čiji je uzrok tome financijske prirode. Odlazak kod prijatelja ili rodbine, odmor s besplatnim smještajem ili u vlastitoj vikendici/kući za odmor i slično ubraja se u godišnji odmor. Ako barem jedan član kućanstva nije financijski sposoban sebi priuštiti odmor, tada se smatra da cijelo to kućanstvo nije u mogućnosti ići na godišnji odmor. Isto tako, ako je taj odmor financiran od strane vanjskih subjekata (banaka, prijatelja, rodbine i slično), gleda se kao da je plaćen iz vlastitih izvora financiranja.

Kućanstva koja nisu u mogućnosti platiti neočekivani financijski izdatak odnose se na ona kućanstva koja ne mogu pokriti iznenadne financijske troškove iz vlastitih izvora te su stoga prisiljena dodatno se zadužiti. Neočekivani financijski izdaci mogu uključivati nenadane popravke, medicinske troškove ili druge nepredviđene situacije koje zahtijevaju dodatna sredstva izvan redovnih mjesečnih obaveza. Ova situacija može ukazivati na financijske izazove ili ograničenja u kućanstvu. Sposobnost spajanja kraja s krajem odnosi se na mogućnost kućanstva da podmiri svoje mjesečne obaveze bez većih problema. Ova sposobnost ukazuje na financijsku stabilnost kućanstva i njegovu sposobnost da zadovolji osnovne životne potrebe,

uključujući plaćanje računa, troškova hrane, stanovanja i drugih nužnih izdataka. Kućanstvo koje uspješno spaja kraj s krajem smatra se sposobnim upravljati svojim financijama bez značajnih poteškoća ili duga. Intenzitet materijalne deprivacije odnosi se na prosječan broj stavki materijalnog oskudijevanja koje osoba ili kućanstvo ne može priuštiti. Ovaj pokazatelj pruža informaciju o stupnju težine ili dubine materijalne deprivacije među onima koji se suočavaju s tim problemom. Na primjer, ako osoba ne može priuštiti tri od devet stavki materijalne deprivacije, intenzitet materijalne deprivacije bio bi 3. U slučaju kućanstava, izračunava se prosječan broj stavki koje kućanstvo ne može zadovoljiti. Što je veći intenzitet materijalne deprivacije, to označava dublju razinu ograničenja u zadovoljenju osnovnih materijalnih potreba. Ovaj pokazatelj pomaže u razumijevanju ne samo prevalencije materijalne deprivacije, već i njezine dubine ili ozbiljnosti u okviru populacije koja se s njom suočava. Računa se samo za osobe koje si ne mogu priuštiti tri od devet stavki materijalne deprivacije. Prema podacima koje je su lako vidljive na web stranicama Državnog zavoda za statistiku vidljivo je poboljšanje u svim aspektima materijalne deprivacije (Državni zavod za statistiku, 2022).

Grafikon 4: Stopa teške materijalne deprivacije u 2022. godini (1)

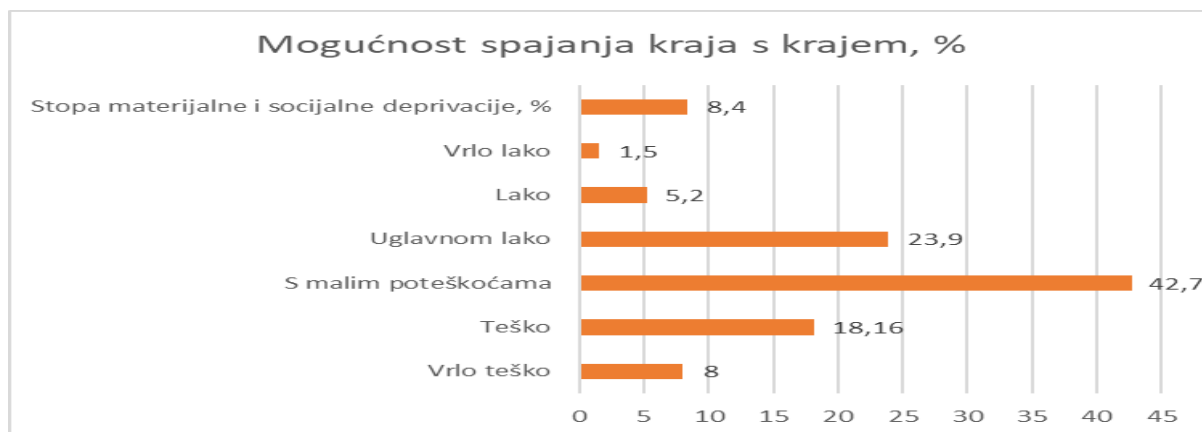

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Iz Grafikona 4. može se vidjeti da 7% stanovnika Hrvatske nije moglo priuštiti grijanje tijekom hladnih zimskih mjeseci. Unatoč tome što je Hrvatska poznata kao ljetna turistička destinacija, čak 41,7% njenih stanovnika ne može si priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora van

kuće. Također je vidljivo da njih 44,8% nije u mogućnosti podmiriti neočekivani financijski izdatak. Njih 15,7% također kasni s plaćanjem režija na vrijeme.

Grafikon 5: Stopa teške materijalne deprivacije u 2022. godini (2)

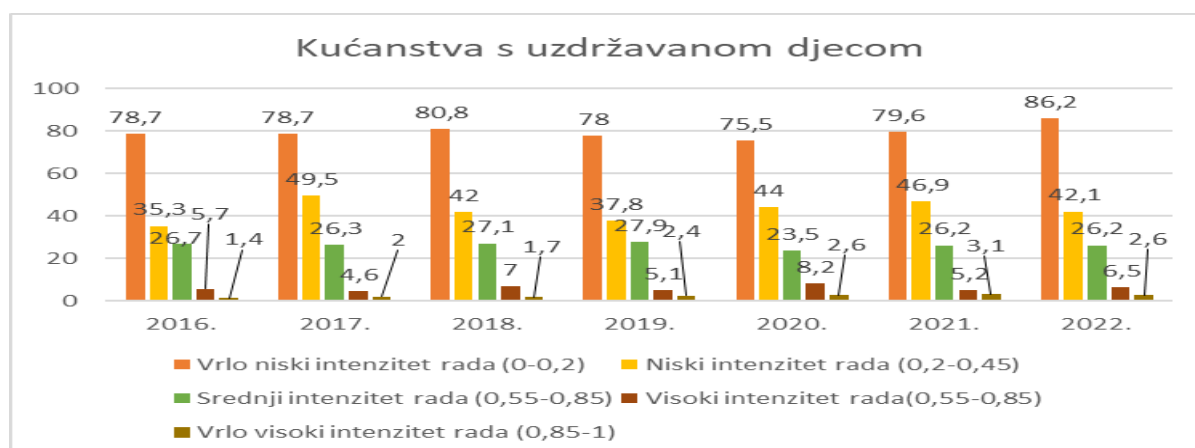
Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Grafikon 5. nudi prikaz kojim je bitno napomenuti da samo 1,5% stanovnika Republike Hrvatske, što je otprilike 24 tisuće ljudi, vrlo lako spaja kraj s krajem. Nasuprot tome, njih 26,16% se bori iz dana u dan.

4.4. Osobe koje žive u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada

Izračun se vrši za kućanstva bez uzdržavane djece i s uzdržavanom djecom za osobe unutar dobi od 0 do 59 godina, te intenzitetom rada manjim od 0,2. Grafikon 6. prikazuje podatke o kućanstvima s uzdržavanom djecom, odnosno usporedbu kućanstava s vrlo niskim, niskim, srednjim, visokim i vrlo visokim intenzitetom rada kroz promatrane godine od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 6: Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva (1).

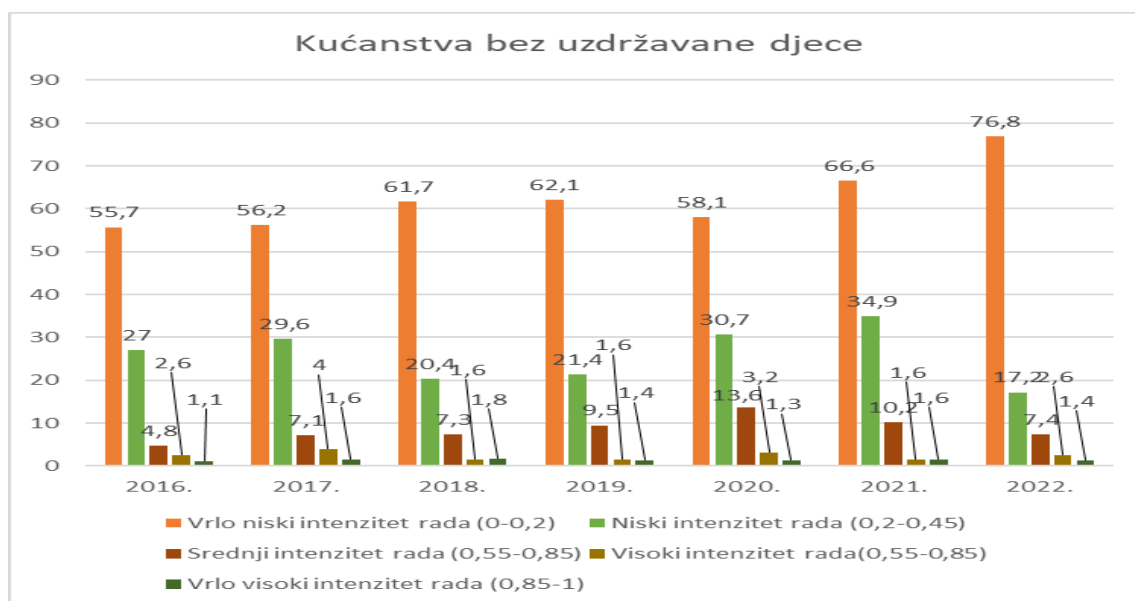

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Prema podacima iz Grafikona 6. kućanstva s vrlo niskim intenzitetom rada, neovisno o tome imaju li djecu ili ne, pokazuju najveću stopu rizika od siromaštva. Djeca imaju značajan utjecaj na ovu stopu rizika. Kućanstva s vrlo niskim intenzitetom rada koja uzdržavaju djecu su značajno ugroženija od ostalih. U 2022. godini, stopa rizika iznosi visokih 86,2%, dok je najmanja u 2020. godini te iznosi 75,5%. kod kućanstava s uzdržavanom djecom, s Grafikona 7., stopa vrlo niskog intenziteta rada je u 2016. godini i u 2017. godini bila jednaka te iznosila 78,7%. Od 2018. godine stopa se povećala na 80,8% te je u 2019., 2020. i 2021. slijedio pad stope. Unatoč padu, u zadnjoj promatranoj godini, stopa je porasla na 86,2%. Niski intenzitet rada je najveći u 2017. godine te iznosi 49,5%, a najniži u 2016. godini i zabilježen je s 35,3%. Srednji intenzitet rada je najveći u 2019. i iznosi 27,9%. Najniži srednji intenzitet rada bio je 2020. godine i iznosio je 23,5%. Visoki intenzitet rada najveći je u 2020. godini i iznosi 8,2%, dok je najniži 4,6% u 2017. godini. Vrlo visoki intenzitet rada je najveći u 2021. godini te iznosi 3,1%, dok je 2016. godine bio 1,4% te je od promatranih godina najniži.

Grafikon 7. prikazuje podatke o kućanstvima bez uzdržavane djece, to jest usporedbu kućanstava s vrlo niskim, niskim, srednjim, visokim i vrlo visokim intenzitetom rada kroz promatrane godine od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 7: Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva (2)

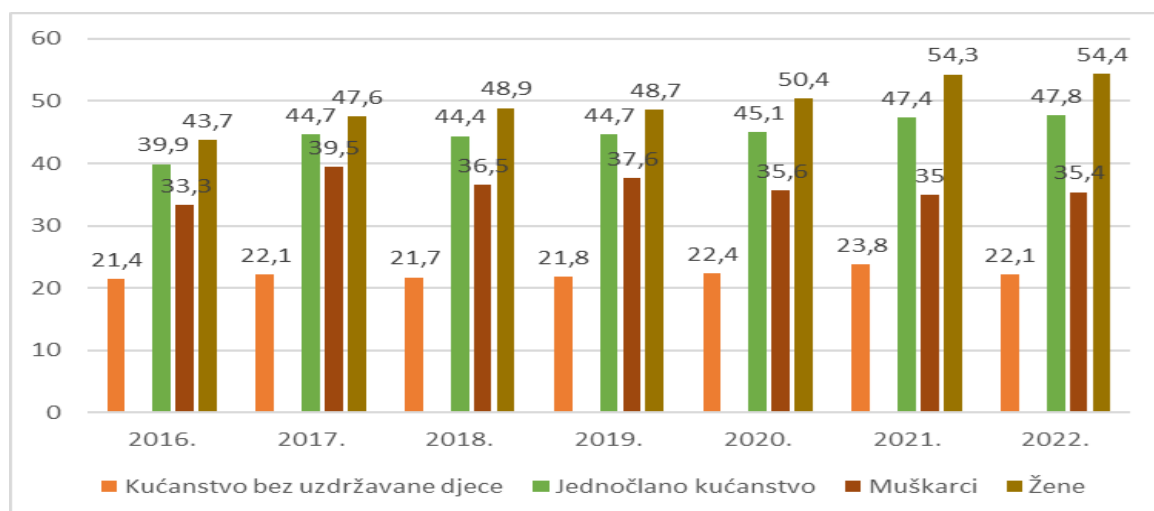
Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Iz Grafikona 7. jasno se može vidjeti da je u kućanstvima bez djece stopa rizika od siromaštva, odnosno kućanstva bez uzdržavane djece s vrlo niskim intenzitetom rada iznosila 76,8%. Kod kućanstava bez uzdržavane djece vrlo niski intenzitet rada je rastao kroz promatrane godine, od 2016. godine do 2022. godine. Vrlo nizak intenzitet rada odnosi se na kućanstva u kojima nitko nije zaposlen ili članovi koji su radno sposobni rade do 20% od ukupnog broja mjeseci u kojima su mogli raditi u referentnom razdoblju. Kućanstva s vrlo visokim intenzitetom rada i bez uzdržavane djece imaju najmanji rizik od siromaštva. Niski intenzitet rada je u 2021. godini te iznosi 34,9%, a najniži 17,2% u 2022. godini. Srednji intenzitet rada bio je najveći 2020. godine, odnosno 13,6%, a najniži 4,8% u prvoj promatranoj godini, odnosno 2016 godini. Visoki intenzitet rada je najveći u 2017. godini i iznosi 4%, a najniži u 2018., 2019. i u 2021. godini se u navedenim godinama pojavljivala stopa od 1,6%. Vrlo visoki intenzitet rada najveći je u 2018. godini te iznosi 1,8%, a najniži u 2016. godini i iznosi 1,1%.

4.5. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva

Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva, odnosno kućanstvo bez uzdržavane djece, jednočlano kućanstvo, muškarci i žene prikazuje se Grafom 8. u promatranom razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 8: Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (1)

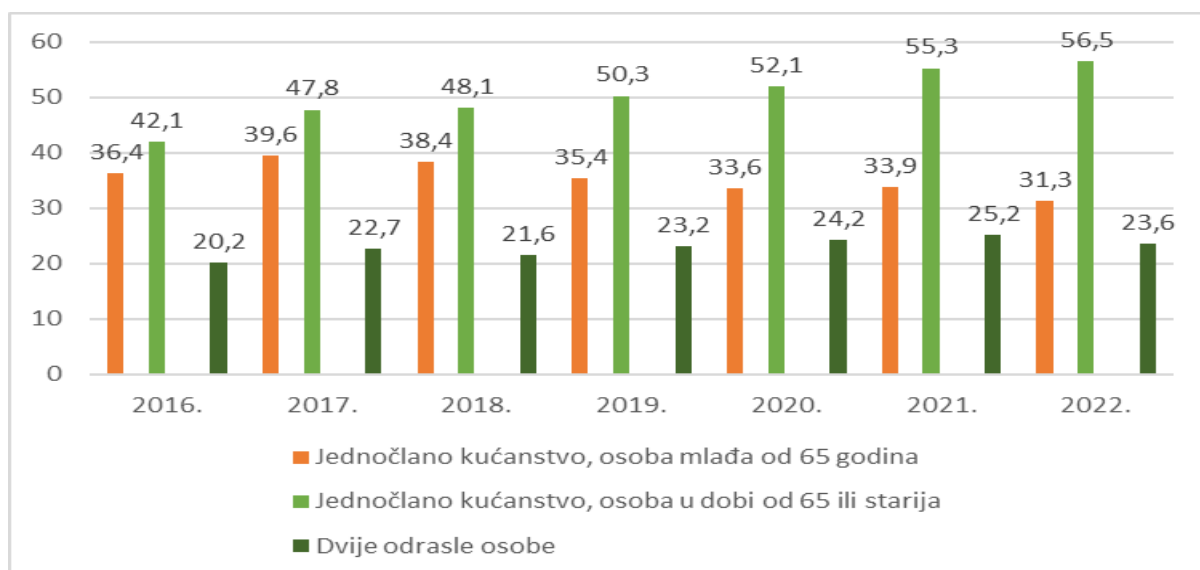

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Najveću stopu rizika od siromaštva kućanstva bez uzdržavane djece bilo je 2021. godine i iznosilo je 23,8%, a najniža stopa je 21,4% u 2016. godini. Jednočlano kućanstvo je najveću stopu imalo u zadnjoj promatranoj godini, odnosno u 2022. te je iznosilo 47,8%, a najnižu također u 2016. godini, a iznosila je 39,9%. Muškarci su imali najvišu stopu rizika od siromaštva u 2017. godini, odnosno 39,5%, a najmanju u 2016. godini te je iznosila 33,3%, dok su žene imale najveću stopu rizika od siromaštva u 2022. godini i to 54,4%. Najniža stopa rizika od siromaštva kod žena je bila u 2016. godini i iznosila 43.7%.

Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva, odnosno jednočlano kućanstvo, osoba mlađa od 65 godina, osoba u dobi od 65 godina ili starija i dvije odrasle osobe prikazuje se Grafikonom 9. u promatranom razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 9: Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (2)

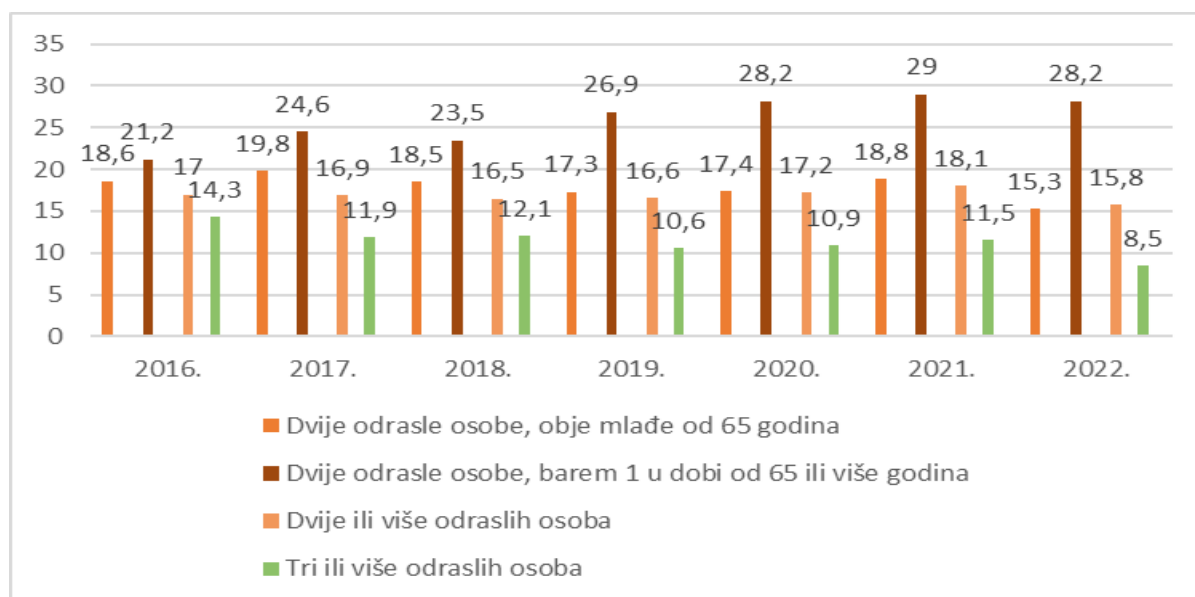

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Kod jednočlanog kućanstva, kod osoba mlađih od 65 godina najveća stopa rizika od siromaštva se pojavljuje u 2017. godini te iznosi 39,6%, a najniža stopa je 31,3% u 2022. godini. Osobe u dobi od 65 godina ili starije su imale najveću stopu rizika od siromaštva u 2022. godini i to 56,5%, dok je najniža stopa bila u 2016. godini i iznosila je 42,1%. Kod kućanstava s dvije odrasle osobe postojala je najveća mogućnost od siromaštva u 2021. godini s 25,2%, a najmanja mogućnost u 2016. godini, odnosno 20,2%.

Grafikon 10. prikazuje podatke prema tipu kućanstva, odnosno stope rizika od siromaštva u kućanstvima kod dvije odrasle osobe, obje mlađe od 65 godina, barem jedne u dobi od 65 ili više godina, dvije ili više odrasle osobe i tri ili više odrasle osobe.

Grafikon 10: Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (3)

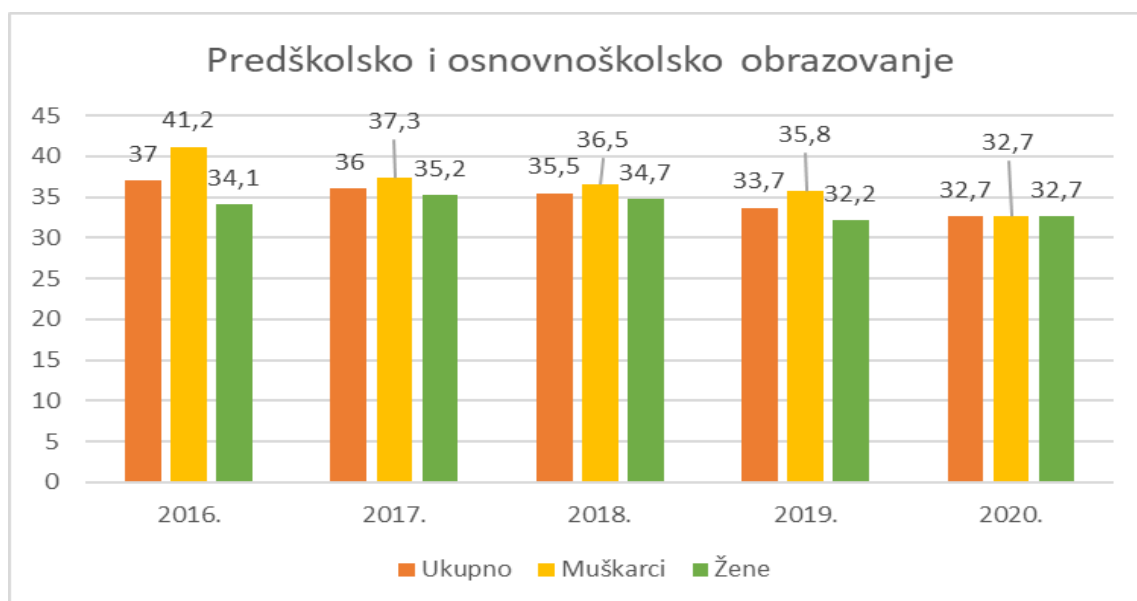
Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Dvije odrasle osobe, obje mlađe od 65 godina su imale najveću stopu rizika od siromaštva u 2017. godini i to 19,8%, a najmanju 2022. godine, odnosno 15,3%. Dvije odrasle osobe, barem jedna u dobi od 65 ili više godina su imale najveću mogućnost siromaštva u 2021. godini s 29%, a najmanju mogućnost u 2016. godini sa 21,2%. Kućanstva s dvije ili više odraslih osoba su imala najveću stopu rizika od siromaštva u 2020. godini, 17,2%, a najmanju u 2022. godini, odnosno 15,8%. Kućanstva s tri ili više odraslih osoba najveću mogućnost siromaštva imale su u prvoj promatranoj godini, 2016., dok je stopa koja je bila najniža iznosila 8,5% u 2022. godini.

4.6. Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja

Graf 11. nudi grafički prikaz stopu rizika od siromaštva prema predškolskom i osnovnoškolskom obrazovanju između muškaraca i žena u razdoblju od 2016. do 2020. godine.

Grafikon 11: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja (1)

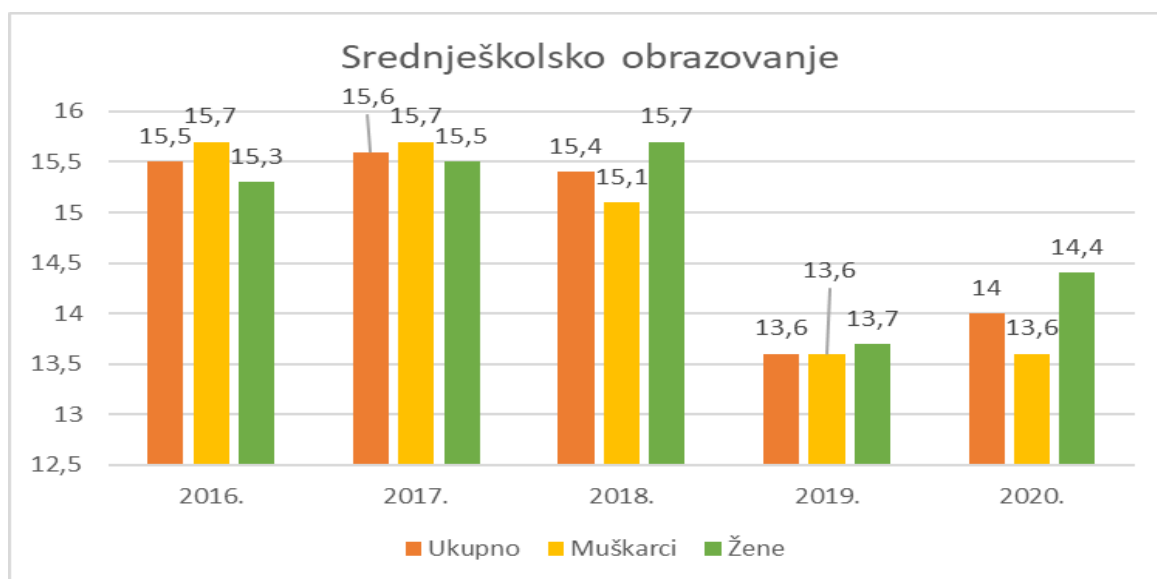

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Stopa rizika se kod osoba s predškolskim i osnovnoškolskim obrazovanjem kretala se u rasponu od 32,7% do 37%, zadržavajući relativnu stabilnost od 2016. do 2020. godine. Primjećuje se i da su muškarci s predškolskim i osnovnoškolskim obrazovanjem podložniji siromaštvu u usporedbi s ženama. Muškarci u 2016. godini imaju najveću stopu rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja te iznosi 41,2%, a najnižu 32,7% u 2020. godini. Žene najveću stopu imaju u 2017. godini sa 35,2%, a najnižu u 2019. godini i stopa iznosi 32,2%.

Grafikon 12. nudi grafički prikaz stopu rizika od siromaštva prema srednjoškolskom obrazovanju između muškaraca i žena u razdoblju od 2016. do 2020. godine.

Grafikon 12: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja (2)

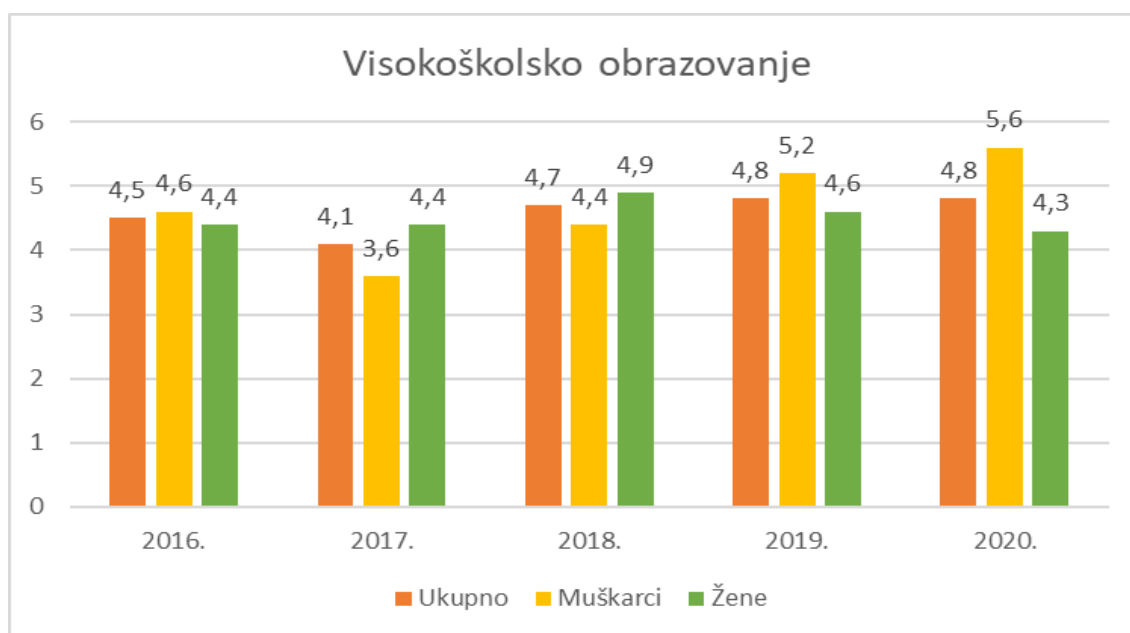

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Kod osoba sa srednjoškolskim obrazovanjem stopa rizika od siromaštva je upola manja u usporedbi s osobama koje su stekle samo osnovnoškolsko obrazovanje. Kretanja se uglavnom zadržavaju unutar 15%, te nema prevelike razlike između muškaraca i žena. Muškarci sa srednjoškolskim obrazovanjem imaju najveću stopu rizika od siromaštva u 2016. i 2017. godini sa 15,7%, a najnižu 2019. i 2020. godine sa stopom od 13,6%, dok žene imaju najveći rizik od siromaštva u 2018. godini sa 15,7%, a najnižu stopu rizika od siromaštva u srednjoškolskom obrazovanju u 2019. godini i stopa iznosi 13,7%.

Grafikon 13. prikazuje stopu rizika od siromaštva prema visokoškolskom obrazovanju između muškaraca i žena u razdoblju od 2016. do 2020. godine.

Grafikon 13: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja (3)

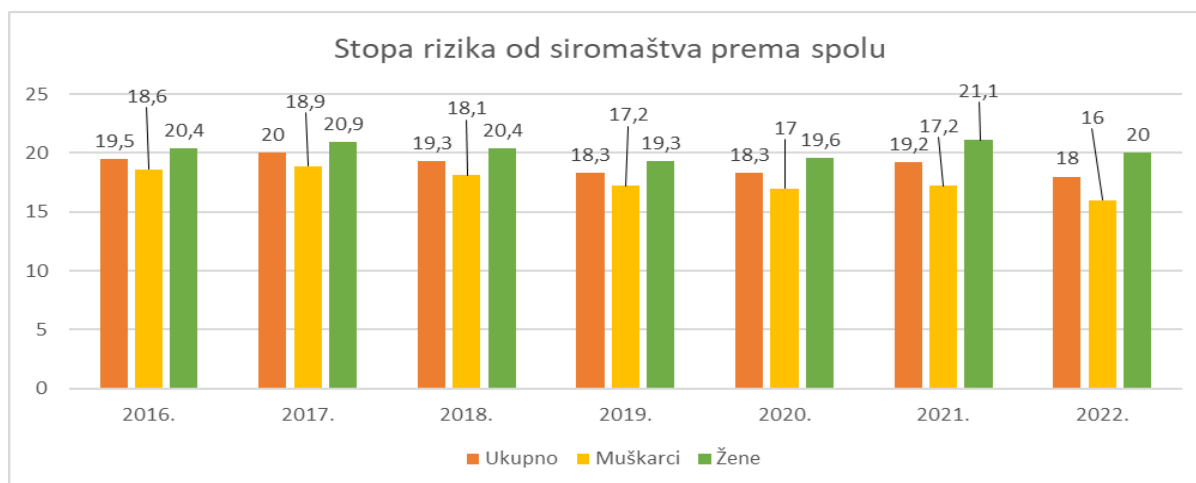
Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Osobe s visokim obrazovanjem imaju najmanji rizik od siromaštva, što je i predvidljivo. Muškarci sa visokoškolskim obrazovanjem imaju najveću stopu rizika od siromaštva u 2017. godini sa 3,6%, a najnižu u 2020. godini i iznosi 5,6%, dok žene imaju najveći rizik od siromaštva u 2018. godini i stopa iznosi 4,9%, a najnižu u 2020. sa 4,3%.

4.7. Stopa rizika od siromaštva prema spolu i dobi

Grafikon 14. prikazuje stopu rizika od siromaštva prema spolu u razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 14: Stopa rizika od siromaštva prema spolu

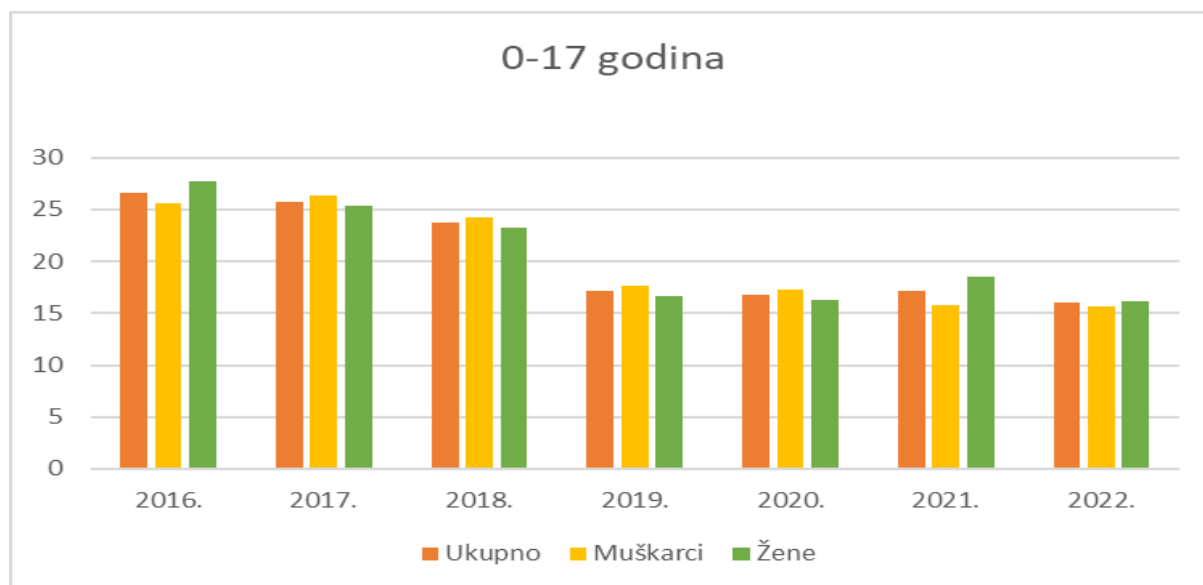

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Grafikon 14. nudi prikaz stanja siromaštva između muškaraca i žena. Stopa rizika od siromaštva ne prikazuje veća odstupanja, a kreće se od 18% do najviših 20% u 2017. godini. Tim prikazom se može uočiti kako su žene u većem riziku od siromaštva od suprotnog spola. Muškarci imaju najveći rizik od siromaštva u 2017. godini s 18,9%, a najniži u zadnjoj promatranoj 2022. godini i to stopu od 16%. Žene imaju najveći rizik od siromaštva u 2021. godini i iznosi 21,1%, a najniži rizik od siromaštva za žene je 19,3% u 2019. godini.

Grafikon 15. prikazuje stopu rizika od siromaštva prema spolu i dobi od 0-17 godina u razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 15: Stopa rizika prema spolu i dobi (1)

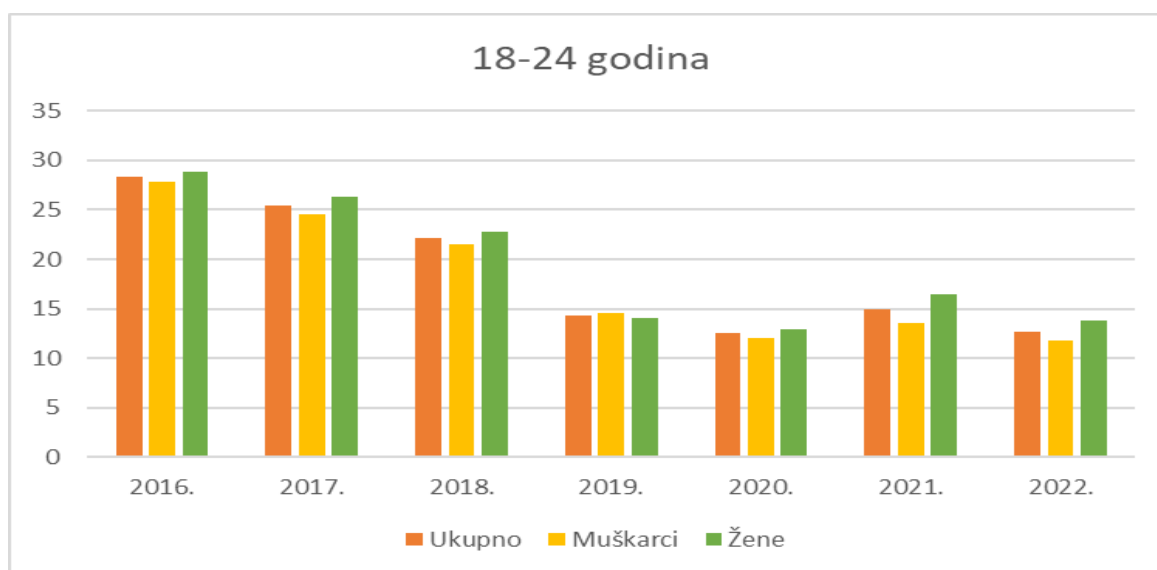

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Primjetno je da je stopa rizika od siromaštva kod maloljetnih osoba sa Grafikona 15. dostigla svoj vrhunac od 26,6% u 2016. godini, nakon čega je neprekidno opadala, dosežući najnižu vrijednost od 16,0% u 2022. godini, što je ujedno najniža stopa od svih stopa koje su se pojavljivale u promatranim godinama. Uzimajući u obzir spol, zaključuje se da su žene imale veću stopu rizika od siromaštva od muškaraca.

Grafikon 16. prikazuje stopu rizika od siromaštva prema spolu i dobi 18-24 godine u razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 16: Stopa rizika prema spolu i dobi (2)

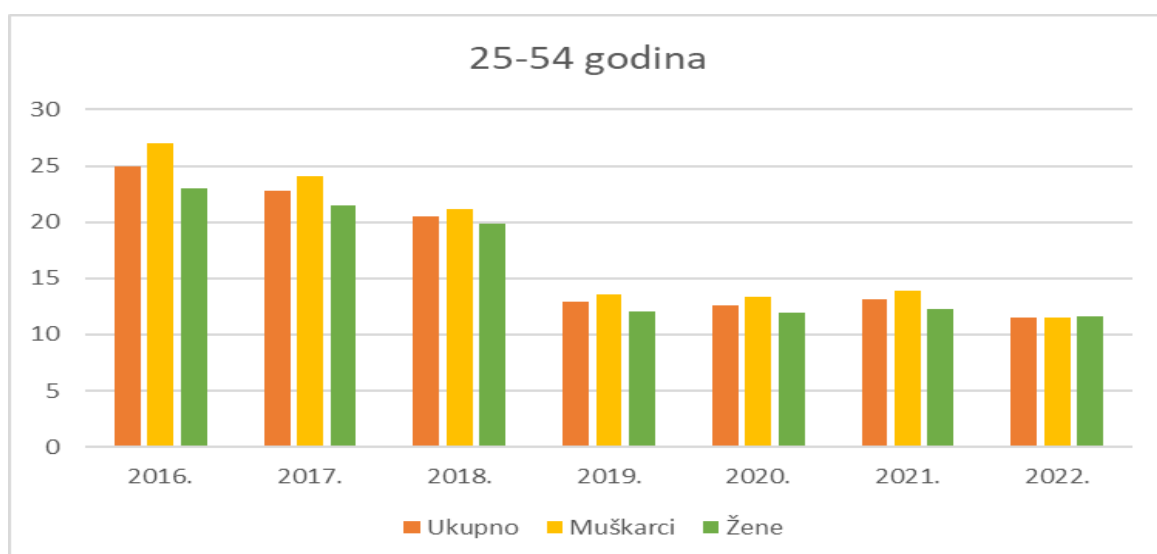

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Kod osoba od 18 do 24 godine stopa rizika od siromaštva je u stalnom padu. Uočava se da su žene tijekom ovog razdoblja života sklonije siromaštvu u usporedbi s muškarcima.

Grafikon 17. prikazuje stopu rizika od siromaštva prema spolu i dobi 25-54 godine u razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Grafikon 17: Stopa rizika prema spolu i dobi (3)

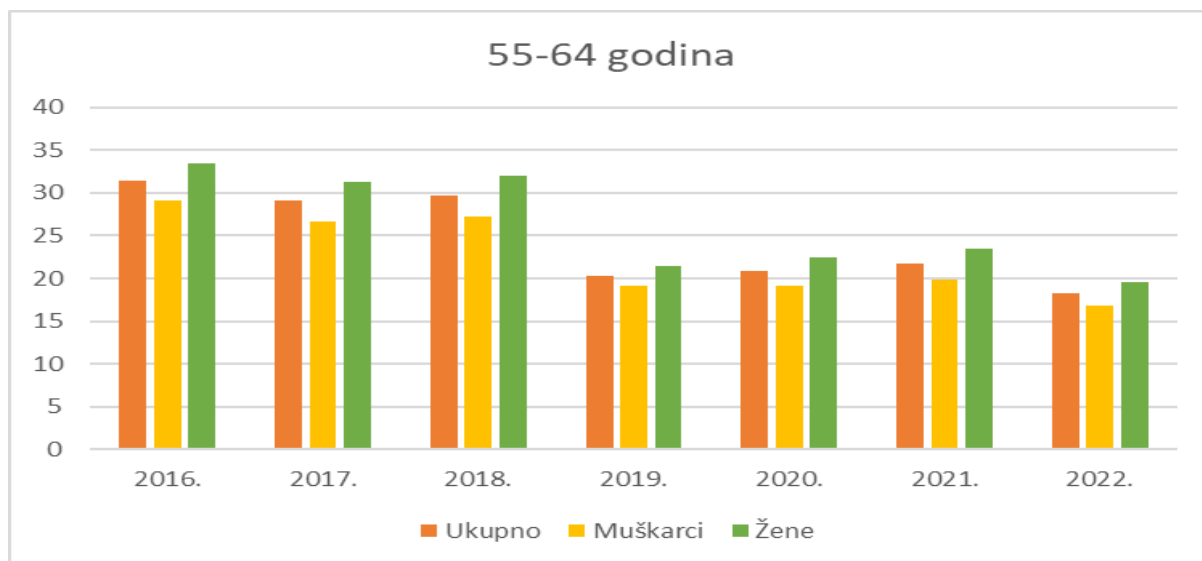

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Osobe u dobi od 25 do 54 godine pokazuju najmanju podložnost siromaštvu, što nije iznenađujuće s obzirom na to da su tada u naponu radne snage i najviše sposobne za rad.

Grafikon 18. prikazuje stopu rizika od siromaštva prema spolu i dobi 55-64 godine u razdoblju od 2016. do 2022. godine.

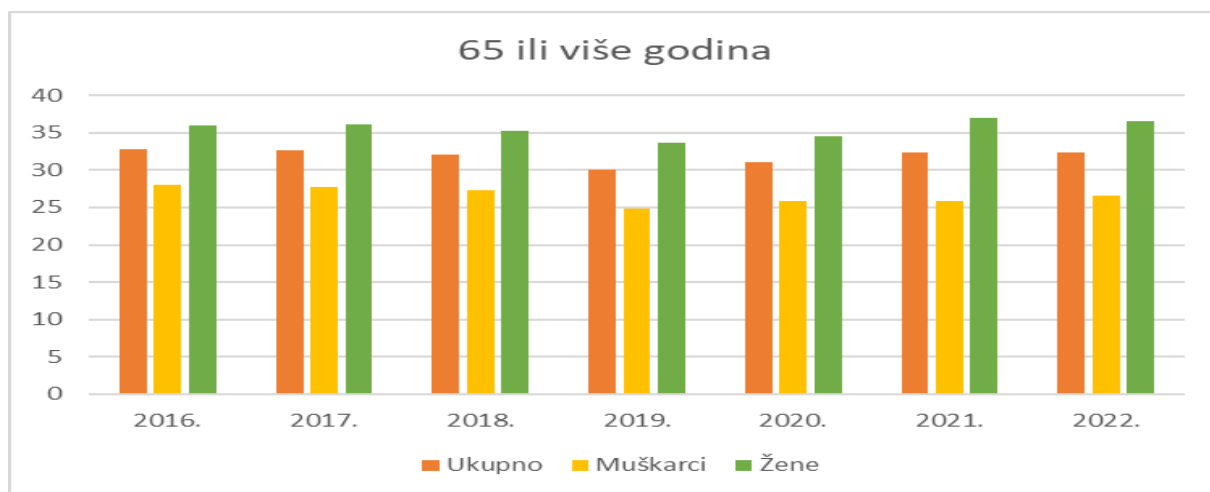
Grafikon 18: Stopa rizika prema spolu i dobi (4)

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Osobe u dobi od 55 do 64 godina pokazuju sve veću podložnost siromaštvu u odnosu na dob između 25 i 54 godine te se iz prikazanog grafa može uočiti kako su žene malo više podložnije siromaštvu nego li muškarci istih godina.

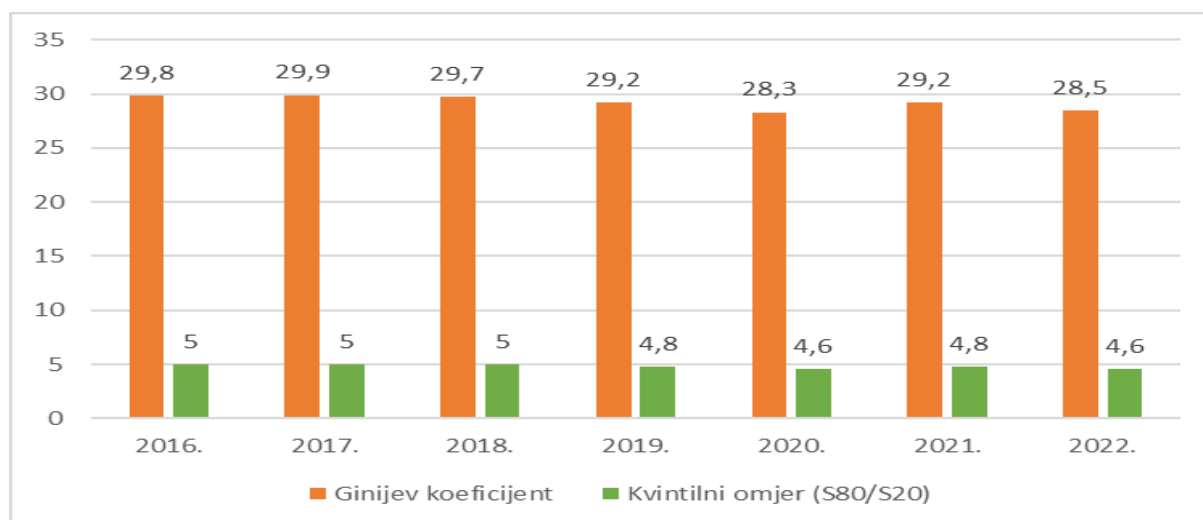
Grafikon 19: Stopa rizika prema spolu i dobi (5)

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr>

Ljudi koji su dostigli "pozne godine", odnosno 65 godina ili više, skloniji su siromaštvu. Ova činjenica nije iznenađujuća, pogotovo u Hrvatskoj, gdje je općepoznato da mnogi umirovljenici teško sastavljaju kraj s krajem. Također, primjetno je da su starije žene vidno ugroženije od starijih muškaraca.

Grafikon 20: Ginijev i kvintilni koeficijent

Izvor: Autor prema podacima DZS 2022, <https://www.dzs.hr/>

Genijeva koeficijent predstavlja mjeru nejednakosti raspodjele dohotka. U situaciji potpune jednakosti, gdje svaka osoba prima jednak dohodak, Ginijev koeficijent iznosio bi 0%. Suprotno tome, što je vrijednost koeficijenta bliža 100%, to ukazuje na veću dohodovnu nejednakost. Ginijev koeficijent prošlih godina iznosi skoro 30%. Primjećuje se trend opadanja, što predstavlja pozitivan razvoj. Ovaj trend ukazuje na smanjenje nejednakosti u raspodjeli dohotka, ali to smanjenje nije značajno.

Kvintilni omjer (S80/S20) je još jedan pokazatelj dohodovne nejednakosti. Ovaj omjer predstavlja odnos između petog i prvog kvintila distribucije dohotka, odnosno omjer ukupnog ekvivalentnog dohotka 20% populacije s najvišim dohotkom i 20% populacije s najmanjim dohotkom. U razdoblju od 2016. do 2018. godine, kvintilni omjer (S80/S20) iznosi 5,0. To znači da je dohodak 20% stanovnika s najvišim ekvivalentnim raspoloživim dohotkom bio 5 puta veći od dohotka 20% stanovnika s najmanjim ekvivalentnim raspoloživim dohotkom (Državni zavod za statistiku, 2022).

Ginijev koeficijent bio je najveći u 2017. godini gdje je iznosio 29,9%, a najniži je bio 28,3% u 2020. godini. Kada govorimo o Kvintilnom omjeru, bio je najveći u 2016., 2017. i 2018. godini gdje je u sve tri godine iznosio točno 5%, dok je najniži bio u 2020. i 2022. godini gdje je iznosio jednakih 4,6%.

5. ZAKLJUČAK

Glavna tema u ovome završnom radu jest problem siromaštva u hrvatskom društvu te analiza pokazatelja siromaštva u razdoblju od 2016. do 2022. godine. U promatranom razdoblju najveću stopu rizika od siromaštva imaju umirovljenici, samozaposleni i ostale neaktivne osobe. Prema podacima, mlađe osobe se nalaze u težoj situaciji zadnje promatrane godine, odnosno 2022. nego mlađe osobe prije više godina. Vidljiv je utjecaj COVID-a 19, virusne bolesti koja se pojavila tijekom prosinca 2019. godine, tada je krenula rasti stopa rizika siromaštva u Republici Hrvatskoj, odnosno dogodio se negativan trend. Virus je uzrokovao i pad BDP-a, a Hrvatska je jedna od onih država koja se uvijek oslanja na turizam. Rezultati siromaštva Republike Hrvatske nisu za iznenaditi se jer je činjenica da je Hrvatska je imala preko 300.000 nezaposlenih tijekom gospodarske krize koja je pogodila zemlju u razdoblju od 2008. do 2014. godine. Nakon što je 2008. godine svjetska financijska kriza pogodila mnoge zemlje diljem svijeta, Hrvatska se također našla u teškoćama. Visoka nezaposlenost bila je jedan od ključnih problema s kojima se suočavala tijekom tog razdoblja, dosežući vrhunac s preko 20% stopom nezaposlenosti. Ovaj trend je bio rezultat gospodarske recesije, smanjenja investicija, smanjenja potrošnje i općeg gospodarskog usporavanja. Radnici su masovno ostajali bez posla i prihoda, a neki od velikih privatnih poduzeća kao što su Rafinerija nafte Sisak i brodogradilišta su imali probleme s lošim upravljanjem, nedostatkom inovacija, prevelikim dugovima i nekonkurentnim poslovnim modelima. To je dodatno pogoršalo njihovu situaciju i dovelo do financijskih problema koji su rezultirali otpuštanjima i zatvaranjem nekih tvornica. Rafinerije nafte i brodogradilišta suočavala su se s strukturalnim promjenama u industriji. Smanjenje potražnje za određenim proizvodima, promjene u tehnologiji i konkurencija iz drugih zemalja stvorili su pritisak na ova poduzeća da se prilagode ili riskiraju propast. Nažalost, velika kriza je ostavila ogromne posljedice na društvo u Republici Hrvatskoj. Opće je poznato kako mnogi tvrde da u Hrvatskoj ne postoji srednji sloj društva i kako si hrvatsko društvo ne može priuštiti godišnje odmore, ljetovanje ili zimovanje jednom u godini. Kada je Hrvatska ušla u Europsku uniju, tada je država krenula obraćati pažnju malo više na siromaštvo te se krenula boriti protiv istoga, ali će biti potrebno puno rada i truda kako bi se Hrvatska izvukla iz krize. Prisutno je i to kako se stanovnici žale da su cijene iste ili možda čak i više kao i u uspješnijim državama Europske unije, a plaće znatno niže.

Suzbijanje siromaštva zahtijeva dugoročni i sveobuhvatni pristup, ali hitne mjere mogu biti ključne za pružanje trenutne pomoći i ublažavanje najakutnijih problema. Jedna od bitnijih mjera za suzbijanje siromaštva bi bila mjera kojom se povećavaju iznosi socijalnih naknada kao

što su dječji doplaci, naknade za nezaposlene i socijalna pomoć kako bi se osigurala osnovna sredstva za život siromašnima. Potrebno je osigurati pristup besplatnim ili jeftinim obrocima putem javnih kuhinja ili programa hrane za one u potrebi. Također, omogućiti besplatne zdravstvene usluge ili subvencionirati troškove zdravstvenog osiguranja za siromašne kako bi im se omogućio pristup medicinskoj skrbi bez obzira na njihovu financijsku situaciju. Vrlo dobra hitna mjera je i pružanje prilike za obuku i osposobljavanje kako bi se siromašnima omogućilo stjecanje novih vještina i povećanje konkurentnosti na tržištu rada. Uvođenjem stambene subvencije bilo bi manje i beskućnika, odnosno ponuda subvencioniranih ili javnih stanova za siromašne ili pružanje financijske pomoći za plaćanje najma kako bi se osiguralo sigurno i dostojanstveno stanovanje. Pošto su jedna od rizičnijih skupina i same mlađe osobe, potrebni su i programi kako za djecu, tako i za mlade, to jest investirati u programe koji podržavaju obrazovanje, zdravlje i razvoj djece iz siromašnih obitelji kako bi se prekinuo ciklus siromaštva. Te isto tako za mlade osobe je potreban razvoj programa i inicijativa usmjerenih na osnaživanje marginaliziranih grupa mladih, poput mladih iz siromašnih obitelji, migranata ili osoba s invaliditetom, kako bi se osigurala njihova integracija u društvo i tržište rada. Jako dobra hitna mjera suzbijanja siromaštva bi bila uvođenje poreznih olakšica ili poticaji za tvrtke koje zapošljavaju ili pružaju prilike za rad siromašnim osobama. Potrebno je i uložiti u razvoj ruralnih područja kako bi se stvorile nove prilike za zapošljavanje i poduzetništvo, smanjila migracija u gradove i poboljšala infrastruktura. Također, pružanje edukacija o financijskoj pismenosti i savjetovanje kako bi se spriječilo zaduživanje siromašnih i omogućilo bolje upravljanje financijama, kao i suradnja s nevladinim organizacijama i drugim dionicima u zajednici kako bi se identificirale potrebe siromašnih i osmislile učinkovite strategije za njihovo ublažavanje. Ove hitne mjere mogu pružiti kratkoročnu pomoć siromašnima, ali dugoročno rješenje za suzbijanje siromaštva zahtijeva koordinirane napore na razini društva, uključujući politike zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva, i socijalne zaštite.

6. LITERATURA

1. Barišić, A. (2020) *Apsolutno i relativno siromaštvo u Hrvatskoj danas*. Završni rad. Zagreb: Zdravstveno veleučilište.
2. Bejaković Predrag. *Siromaštvo, nejednakost i socijalna isključenost / Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: izazovi institucionalne prilagodbe*. Zagreb: Institut za javne financije: Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). 2004. str. 75-98
3. Bradshaw, J.; Movshuk, O. (2019) 3: *Measures of extreme poverty applied in the European Union*. In *Absolute Poverty in Europe*. Bristol: Policy Press.
4. Bonić, M. (2020) *Siromaštvo u EU*, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
5. Carter, M. R. (2019) *The economics of poverty traps*. Chicago: University of Chicago Press. URL: <https://www.nber.org/system/files/chapters/c13828/c13828.pdf>
6. Chossudovsky, M. (1998) Global Poverty in the late 20th Century. *Journal of International Affairs*, 293-311.
7. Đurić, K., Vukoje, V., & Miljatić, A. (2021) Diverzifikacija ekonomskih aktivnosti kao faktor održivog ruralnog razvoja [Diversification of economic activities as a factor of sustainable rural development]. *Ecologica*, 28(104), 611-618.
8. Evans, A. (2000) *Poverty Reduction in the 1990s: An Evaluation of Strategy and Performance*. Washington: World Bank Publications. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/670491467987886165/pdf/Poverty-reduction-in-the-1990s-an-evaluation-of-strategy-and-performance.pdf>
9. Franke, R. (2022) Poverty, pollution, and mortality: The 1918 influenza pandemic in a developing German economy. *The Economic History Review*, 75(4), 1026-1053.
10. Habuš, M. (2022) *Siromaštvo i ljudska prava*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. Pravni fakultet.
11. Malenica, Z. (2011) Siromaštvo u Hrvatskoj (1990-2010) *Politička misao*, 65-81.
12. Novokmet, K. (2018) *Siromaštvo u Hrvatskoj*. (D. Puntarić, mentor). Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište.
13. Pokazatelj siromaštva i socijalne isključenosti u 2018. (Zagreb, 30. rujana 2019) *Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske*. BROJ: 14.1.1
14. Republika Hrvatska. Državni zavod za statistiku. URL: <https://dzs.gov.hr/> [pristup: 04.02.2024]
15. Royce, E. (2022) *Poverty and power: The problem of structural inequality*. Rowman & Littlefield. Lanham. URL:

[https://www.researchgate.net/publication/374596198_Royce_Edward_Poverty_and_p
ower_The_problem_of_structural_inequality](https://www.researchgate.net/publication/374596198_Royce_Edward_Poverty_and_p
ower_The_problem_of_structural_inequality)

16. Škopac, E. (2021) *Evolucija siromaštva*. Diplomski rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
17. Šućur, Z. (2012) *Stagnira li doista siromaštvo u Hrvatskoj?*. Društvena istraživanja, 607-629.
18. Šundalić, A. (2011) *Sociologija - udžbenik sociologije za ekonomiste*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera - Ekonomski fakultet.
19. Eurostat. (2020) Statistički podaci o dohodovnom siromaštvu. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Income_poverty_statistics/hr&oldid=469037 [pristup: 04.03.2024]
20. Vojnić, D. (2003) Ekonomija i politika tranzicije u teoriji i praksi - gdje je Hrvatska?, *Ekonomski pregled*, 621-650.

7. POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Pokazatelji siromaštva, usporedba siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine (1)

Grafikon 2: Pokazatelji siromaštva, usporedba siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine (2)

Grafikon 3: Pokazatelji siromaštva, usporedba siromaštva u hrvatskom društvu od 2016. do 2022. godine (3)

Grafikon 4: Stopa teške materijalne deprivacije u 2022. godini (1)

Grafikon 5: Stopa teške materijalne deprivacije u 2022. godini (2)

Grafikon 6: Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva (1)

Grafikon 7: Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva (2)

Grafikon 8: Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (1)

Grafikon 9: Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (2)

Grafikon 10: Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva (3)

Grafikon 11: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja (1)

Grafikon 12: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja (2)

Grafikon 13: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja (3)

Grafikon 14: Stopa rizika od siromaštva prema spolu

Grafikon 15: Stopa rizika prema spolu i dobi (1)

Grafikon 16: Stopa rizika prema spolu i dobi (2)

Grafikon 17: Stopa rizika prema spolu i dobi (3)

Grafikon 18: Stopa rizika prema spolu i dobi (4)

Grafikon 19: Stopa rizika prema spolu i dobi (5)

Grafikon 20: Ginijev i kvartilni koeficijent

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, Ivona Ergović punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom: **Problem siromaštva u hrvatskom društvu** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 11.03.2024.

Potpis studenta

Ivona Ergović

